

DE
TACITEI SERMONIS PROPRIETATIBUS
PRAECIPUE QUAE
AD POETARUM DICENDI GENUS PERTINEANT.

SCRIPSIT

ANDREAS CZYCKIEWICZ.

BRODY.

TYPIS ET SUMPTIBUS FELICIS WEST.

MDCCCXC.

~~~~~  
Dissertatio expressa seorsum a libello scholastico c. r. gymnasii  
Brodyensis pro anno 1890.  
~~~~~

*De Tacitei sermonis proprietatibus
praecipue quae
ad poetarum dicendi genus pertineant.*

Pars prior.

Plus operis quam ostentationis.
Quintilianus.

Postquam infracta vetere divinarum humanarumque rerum disciplina et soluto priscorum morum vinculo populus Romanus res suas unius principis arbitrio permisit, rerum scriptores conversa rei publicae forma se veteribus orationis terminis contineri solos non passi sunt. Respuerunt igitur praeclarum numerum oratorium et admirabilem illam Ciceronis artem ampliores verborum ambitus apte coniungendi et concludendi: molestum, languidum, taedii plenum videbatur, si aequalitatis forma observata ex priore sententiae membro iam posterioris forma mente praecipui poterat. Brevioribus sensu gravibus sententiis huius aetatis scriptores animos audientium legentiumque allicere studebant; internus ut esset inter singulas sententias nexus maxime spectantes, saepe numero particulas aliasque voculas omittebant; multis analogiis artis grammaticae terminis prolatis non solum poetae sed etiam oratores rerumque scriptores dicendi genus poetico colore ornabant, ita ut sermo pedestris nihil aliud quam carmen solutum, carmina autem versibus compositae declamationes essent. Totius huius aetatis indolem optime Dialogi auctor declarat, cum cap. 20. haec dicit de oratoribus: exigitur enim iam ab oratore etiam poeticus decor, non Accii aut Pacuvii veterino inquinatus, sed ex Horatii et Vergilii et Lucani sacrario prolatus.

Quae quidem dicendi ratio haud spernenda erat; sed amissa vita, quae arti rem sublimem et animos penitus moventem sub-

iceret, solutum est materiae et formae vinculum et factum est ut huius aevi scriptores ineptissimas saepe res tractarent, modo formae artificii occasionem praeberent.

Tacitus, quo erat ingenio, materiam uberrimam, prioris servitutis memoriam tractavit; quas res cum poetico sermonis colore ornaret, magnificum illud effecit dicendi genus, quod Plinius (ep. 2, 11) τὸ σεμνόν appellat.

Plurima Tacitus in dicendi genere ex temporibus, quorum erat alumnus, recepit; multa ex Sallustio petivit; neque negari potest, quin cum alios poetas tum praecipue Vergilium adama-verit. Sed vix contenderim, Tacitum quemquam imitatum esse quod Orellius et Draegerus collatis multis in editionibus suis locis demonstrare conati sunt. Quae quidem tum demum imitatio appellari potest, si plurium verborum insignis quaedam similitudo demonstratur; pauca enim et singula perinde fortuita sunt ac versiculi quidam, qui in Taciti scripta delapsi sunt. Atque si legimus in an. XIV, 62 necem intentat — et in Verg. Aen. I, 91 praesentemque viris intentant omnia mortem — non idcirco Tacitum hoc loco imitatum esse Vergilium necesse est credamus; etiam multis aliis locis — ut an. XIII, 17 subtrahere oculis et Verg. VI, 465 teque aspectu ne subtrahe nostro; Tac. XII, 33 locorum fraude et Verg. IX, 397 fraude loci; Tac. XII, 19 neve poenas expenderet et Verg. XI, 258 scelerum poenas expendimus omnes; Tac. XV, 1 virorum armorumque faciendum certamen et Verg. Aen. I, 1 arma virumque; Tac. XVI, 28 abrumperet vitam ab ea civitate et Verg. VIII, 579 o liceret crudelem abrumperere vitam; Tac. XIII, 35 annum haud difficulter evadit et Ovid. Met. 3, 37 iamque vada Gephissi evadit — prorsus fortuita similitudo esse potest. Verisimilius iam est Tacitum in An. XI, 1 didita per provincias fama Vergilii locum Aen. VIII, 132 tua terris didita fama; et in an. XV, 37 uni ex contaminatorum grege Horatii locum car. 1, 37, 9 „contaminatorum grege“ respexisse, sed ne hoc quidem pro certo haberi potest. Certum tamen est, omnem hunc Tacitei sermonis ornatum mirificam habere vim et tam apte rebus inhaerere, ut omnia, quae huc pertineant, non quasi quae-siti flores, sed innati lepores esse videantur. —

Boetticherus tria affert, quibus Tacitei sermonis proprietas

contineatur: brevitatem, varietatem, poeticum colorem. Unam et insignem Tacitei sermonis virtutem putaverim poeticum esse colorem: brevitatem autem et varietatem, ut ita dicam, tantum instrumenta, quibus poetarum dicendi genus efficiatur; etenim dubito, num sine varietate, et brevitate sermonis omnino ille color esse possit. Praeterea poetarum dicendi genus efficitur singulari verborum delectu et sensu quodam praegnantia, quae omnia apud Tacitum cum in singulorum verborum vi ac notione tum in syntaxi ipsa conspiciuntur.

In tractanda Tacitei sermonis varietate ¹⁾ Boettcherus tantum, ut ita dicam, linguae faciem non rationem respexisse videtur, quasi Tacitus cum lingua luderet. Nos Tacitum nihil sine ratione fecisse, subtilemque in illa varietate grammaticarum legum rationem inesse contendimus ²⁾. Jure igitur de varietate, praesertim cum eam poetarum dicendi generis partem quandam putemus, eodem loco, quo de aliis syntaxis quaestionibus nobis dicendum erit.

Brevitate sermonis utitur Tacitus, ut gravitas atque sublimitas tamquam summa totius sermonis virtus efficiatur, quare similis poetis lyricis videtur esse, quos Goethius praeclare dicit non omnia exhaustire sed quaedam etiam solvenda relinquere debere. Brevitas illa conspicitur in variis ellipsis, quae dicitur figuris (syllepsis, zeugma, anacoluthon, assyndeton), maxime vero in particularum, nominum, verborum ellipsi et ipsa praegnantia singulorum vocabulorum vi (cf. an. 1, 39 ius legationis miseratur scil. violatum; 1, 68 prouunt fossas = terra proruta explent; 2, 40 pericula polliceri i. q. societatem periculorum; 3, 70 rei pu-

¹⁾ Quae Boettcherus in Prol. cap. 1 pag. 66 ex Tacitei sermonis varietate attulit, rectissime Woelfflinus variationem, quae cap. 2. pag. 67 e. q. s. adnotavit, copiam verborum idem vir doctus appellat (cf. Philolog. 25. pag. 120.)

²⁾ De qua re praeclare Haasius in Praefat. ad Tacit. pag. 53: „itaque Tacitus inaequalitate membrorum providet, ne quid impatientia legentium pereat, idque non solum sine sensus detrimento facit, sed eadem opera plerumque subtiliter aliquod rerum discrimen indicat, quod servata membrorum aequalitate adverti non poterat “

blicae iniurias ne largiretur i. e. veniam iniuriarum; 13, 1 exitium irritare i. q. iram ad exitium; 13, 20 Nero non prius differri potuit—adduci ut differret. Nullas tamen Tacitus praetermisit orationis partes, nisi quae omissae nullum sententiae damnum, positae nullam vim sed languorem afferunt.—

Non recte disseruisse videtur Doederlinius in Praef. ad Tacitum pag. 36., cum diceret, brevitatem sermonis inde fieri quod Tacitus brevissima quaeque vocabula eligat.¹⁾ Minime Tacitus chartae spatio pepercit; immo vero saepius, praecipue si quae humilia erant dicenda plurium verborum ambitu loquitur ut an. XI, 32 vehicula quo purgamenta excipiuntur; XV, 43 subsidia reprimendis ignibus; XV, 60 locum servilibus poenis sepositum; 1, 15 ad praetorem translata cui inter cives et peregrinos iurisdictio evenisset; Hist. 1, 79 tum umido die et soluto gelu; 2, 3 continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum metae modo exurgens (=conus); 2, 21 missilem ignem (=falaricas). Alia de Tacitei sermonis brevitate alio loco exponam.

Jam mihi quantum Tacitus in dicendi genere praecipue poetarum rationem secutus sit, disputaturo, pauca de consilio et ratione tractandae huius quaestionis dicenda sunt.

Omnes poetas tropis variisque figuris sermonem suum ornare et in syntaxi liberius versari constat. In investigandis igitur Tacitei sermonis proprietatibus pauca de tropis variisque figuris, accuratius de syntaxis quaestionibus dicamus necesse est. Quam late pateat apud Tacitum poeticus color ut ist perspicuum, exempla, quantum possim, afferam omnia.—

Pauca de libris quibus usus sum, dicam.

Ex quo Woelfflinus magna cum diligentia et sagacitate demonstravit, quomodo a Tacito paulatim dicendi ratio mutata fuerit, praetermittere non potui, quin haec praecepta respicerem. Praeterea adhibui Draegeri librum, qui inscribitur:

¹⁾ Doederlinius igitur Tacitum vocem „aemulatus“ voci „aemulatio“ antetulisse putat. Minime recte. Aemulatio legitur apud Tacitum tricies; aemulatus tantum semel An. (XIII, 46), nam Agr. 46 et h. 3, 66 sunt loci dubii cf. Woelfflin Phil. 25, pag. 106.

Historische Syntax der lateinischen Sprache.

Reisigii: Vorlesungen über lateinische Sprachwissenschaft;

Haasii: Vorlesungen über lateinische Sprachwissenschaft;

Kuehneri: Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache;

Verum adiumentum in tractandis his quaestionibus erant mihi Em. Hoffmanni, viri ingeniosissimi et magistri mei carissimi de syntaxi Latina scholae habitae. Aegre admodum fero et doleo, quod non solum opuscula, quae viri doctissimi novissimo tempore publici iuris fecerunt, sed etiam ea, quae iuvenilibus annis in rem meam converteram, iterum atque iterum consulere nullo modo potui. Quae igitur res ne sit pudori mihi . . . Nihilominus spero fore, ut opusculum meum ad fructum eorum, qui studiis eisdem se dederint, redundet atque grato animo accipiant. Sed aggrediamur iam primum huius quaestionis caput.

I.

De tropis et figuris.

Omnes fere scriptores, ne prosa oratio frigida, arida, exsanguis esset, tropis et quae vocantur figuris dicendi genus coloraverunt; Tacitus vero, qui maiorem rebus vim sermonique ipsi poeticum colorem addidit, suum dicendi genus multis tropis variisque figuris tamquam stellis illuminavit. Attamen in omni eius ornatu nihil abundat, nihil est otiosum, neque quidquid praestantissimus ille Romanorum auctor adhibuit, alieno posuit loco, id quod cum apud multos quae dicitur argenteae aetatis scriptores tum in scriptis Senecae philosophi fieri solet, qui variis figuris oratoriis et sententiis plane abutitur, ut non lumina orationis et innati sermonis flores sed velut panni assuti esse videantur. In omnes tropos figurasque, quae ubique obvia sunt, inquirere longum est, tamen de iis disputandum est, in quibus prorsus poetarum dicendi vis inest.

Color poeticus apud Tacitum eo imprimis efficitur, quod in dicendi genere imaginibus utitur et omnia quasi in scaena nobis ante oculos ponit— ut an. XIII, 54 ubi pro domicilia collocare

dicat: domos figere, quocum loco Orellius contulit Ovid. Her. 7, 119 lateque patentia fixi moenia et Juv. 3, 2 laudo tamen vacuis quod sedem figere Cumis destinet cf. etiam an XIV, 24 patere moenia pro „portas“ et Lucan III, 373 moenia clausa. —

Conspicitur deinde color poeticus in translationibus, ubi de rebus inanimis quasi essent animatae loquitur. Haec prosopopoeia, qua, ut Graeci grammatici dicunt τὰ ἀψυχὰ ἐψυχὰ ποιεῖται, inprimis in nominibus apparet, quae ad tempus pertinent. Huc referenda sunt an. 2, 14 nox eadem laetam Germanico quietem tulit 2, 13 incendit ea contumelia legionum iras; 13, 15 quia dissimulationem nox et lascivia exemerat; 14, 41 perculit is dies Pompeium Aelianum; 13, 33 idem annus plures reos habuit; 14, 33 si quos fessa aetas adtinuerat; 15, 45 votis aetas sacraverat. — Similiter, quae loco aliquo facta sunt ad ipsum locum referuntur An. XI, 28 histrio cubiculum principis insultavit (pro Messallina); XII, 16 eductae altius turres facibus atque hastis turbabant obsessos; XI, 9 distractis Orientis viribus; XII, 43 olim Italia legionibus longinquas in provincias commeatus portabat; XIII, 42 Italiam faenore haurire. — Eodem modo alia nomina usurpantur — ut XV, 11 missis ad Corbulonem precibus (pro legatis, qui peterent); XIV, 52 mors Burri infregit Senecae potentiam; II, 70 mors Germanici Suriam aperuisset; XI, 32 pontificis maximi aures adire; XVI, 26 subtrahere aures conviciis et probris; XIII, 33 Celerem accusante Asia; I, 70 lux reddidit terram.

Saepe numero etiam adiectiva, quae animatis proprie conveniunt, ad inanima referuntur. Id iam apud Ciceronem inveniri recte Naegelsbachius (Latein. Stil. §. 71) contendit Sed omnes loci quos ille e Cicerone collegit, ea nomina exhibent, quae ad animi agitationem pertinent; Tacitus vero cum omnibus nominibus eiusmodi adiectiva coniungit: An I, 44 castris trucibus; I, 61 maesti loci; I, 74 vestigia morientis libertatis; XV, 50 fessae res (cf. Verg. Aen. III, 145); XIV, 33 fessa aetas cf. XV, 38; XI, 24 fesso imperio; XV, 13 imbellis aetas; XII, 31 infensa et infida pax; XI, 24 fida pax. XI, 3 impudico Vitellii ore; XII, 16 moenia invalida; ib. 51 placida inlucie; ib. 19 et 36 preces degeneres; XIII, 2 tristis arrogantia; ib. 15 validum venenum; ib. 16 rudibus annis; XI, 23 aegra Italia; XIII, 36 trepida fuga (cf. Verg. Aen. IV, 673 cursus tr.); XIV, 29 insula valida.

Ut nominum substantivorum et adiectivorum translationibus ita nominum ipsorum immutationibus poetica dicendi vis efficitur: XV, 62 simul lacrimas eorum modo sermone, modo intentior in modum coercentis ad firmitudinem revocat h. l. infirmus animus, qui in lacrimis apparet, ipsis lacrimis poetarum more exprimitur. Insigne huius rei exemplum, ubi de difficultate annonae et inopia rei frumentariae dicitur, legimus XII, 43 navibusque et casibus vita populi Romani permissa est. „Tergum“ quoque huc referendum est, quod pro „tergore“ an. XV, 44 et aliis locis positum est, quocum conferri potest Verg. A. 1, 368 taurino quantum possent circumdare tergo; Ovid. Met. 12, 97 terga novena boum; cf. etiam Lucan. 4, 603;— simili modo immutantur nomina: XVI, 1 nocturnae quietis imaginem et XI, 4 nocturnae quietis species (cf. Ovid. Met. 9, 473 repetit quietis ipsa suae speciem) Saepe etiam magnificentiore vocabulo pro humili utitur, ut an. XV, 54 saxum pro cote; XV, 64 stagnum pro labro.— Haud raro terrarum hominumque nominibus adiunguntur verba, quae proprie ad appellativum pertinent, cui in genativo nomina illa addenda erant, vel certe ad homines referuntur verba, quae vulgo cum appellativis et abstractis coniungi solent XII, 58 Apamenses terrae motu convulsi; XVI, 13 omne mortalium genus vis pestilentiae depopulabatur; XIV, 26 quosque nobis aversos animis cognoverat, caedibus et incendiis depopulatus; XII, 25 se accingere invene. Alia exempla vid. apud Boetticherum Lex. Tacit. pag. 69. Multos verborum tropos invenias apud Draegerum Synt. u. Stil d. Tacit. §. 248 pag. 103.

Apud Tacitum saepe adiectivum non cum ablativo, qui dicitur qualitatis, sed cum nomine, ad quod ille pertinet, coniunctum est. Quae figura quamquam etiam apud alios scriptores invenitur, maxime tamen in poetarum usu est eorumque, qui illos secuti sunt: An. XIII, 10 statuas argento vel auro solidas cf. Verg. A. 2, 765 crateresque auro solidi; XII, 16 Urbem Uspen, editam loco; XV, 53 Caesar rarus egressu. Huc referendum videtur esse, quod „recens“ saepe cum ablativo iungitur: An. XIII, 9 recens gloria; XV, 53 stipendiis recentes; aliis locis. Eadem figura occurrit An. XIII, 36 sua quisque in castra trepida fuga redire i. q. trepidi refugerunt (cf. Lucan. 3, 159 Quod tibi, Ro-

ma, fuga Pyrrhus trepidante reliquit).— Poetarum more etiam adiectivum, quod proprie ad subiectum pertinet, cum ablat. qualitatis coniungitur An. XIII, 16 quamvis rudibus annis (Octavia) — Ad obiectum relatum est, quod praedicato addendum erat: An. XII, 31 Ille gnarus primis eventibus metum aut fiduciam gigni, citas cohortes rapit. Quae adiectiva hoc modo pro adverbiiis posita sunt, Rothius (ad Agr. Exc. XXIII. pag. 204 sq.) collegit. Haec habui, quae de tropis figurisque apud Tacitum dicerem.

II.

Jam ad syntaxis quaestiones tractandas nobis accedentibus dicendum erit primum de casuum syntaxi, deinde de temporibus et de modis, denique de componendis enuntiatis.

De casuum syntaxi.

Omnium casuum genetivus solus nomini vel enuntiato nominis notionem complectenti adiungitur, quare differt a reliquis casibus obliquis, quibus semper definitur praedicatum. Quae cum ita sint nos primum de genetivo, tum de aliis casibus disputabimus.

A.

De genetivo

Caput I.

Vim ac naturam notionum respicientes genetivum in capita quatuor dividimus. De correlativis notionibus, quae ad primum genetivi caput referendae sunt, non disputabimus, nam in ea re Tacitus a vulgari dicendi consuetudine non recessit. Omissa igitur hac quaestione accedamus ad tractandum alterum genetivi caput, ad quod referendae sunt notiones, quae non eiusdem qualitatis aut quantitatis sunt, quare altera notio, quae vi, ut ita dicam, superior est, in genetivo ponatur necesse est. Transeamus iam ad tractandas singulas huius capitis quaestiones:

a) **Substantiva abstracta pro adiectivis posita**, quae genetivo definiantur poeticum colorem sermoni addere, recte quidem et vere demonstrat Haasius (ad Reisig. adn. 531 pag. 631.) Sed cum eiusmodi exempla iam apud Ciceronem inveniantur, (cf. Naegelsbach Lat. Stil. §. 74) paucos tantum ex Taciti libris afferamus locos: XV, 65 claritudo virtutum; XVI, 29 celebritate periculorum; XVI, 32 saevitia accusationis; XV, 43 communione parietum. —

b) Accuratius disputaturus sum de genetivo, qui vel adiectivis vel pronomminibus generis neutrius substantivorum loco usurpatis additur. Quo quidem genetivo, qui iam apud Ciceronem, Sallustium, alios prosae orationis scriptores et pronomminibus aliquot neutrius singularis additur et adiectivis, quae quantitatem ut ita dicam exprimunt, Tacitus ita usus est, ut cum aliis quoque adiectivis, poetarum more coniungeret. —

α) Huc referenda sunt inprimis **adiectiva neutrius singularis** cum genetivo coniuncta, ubi efficitur dicendi ratio, quae idem fere valet ac si genetivum in adiectivi casu posueris. Atque hist. 1, 79 lubricum itinerum idem est atque lubrica itinera; 2, 88. lubricum viae idem atque lubrica via; Ann. 3, 59. diverso terrarum i. q. diversis terris; 6, 49 (55) lubricum iuventae i. q. lubrica iuventa; 14, 56. lubricum adolescentiae i. q. lubrica a-
dulescentia (cf. 12, 2 lubrica aetas); 12, 69 et 15, 64 solemne funeris nihil aliud est quam solemne funus — Non praetermittenda sunt ea quoque exempla, ubi ad genetivum additur adiectivum, ut solum qualitas rei in lucem proferatur, quare adiectivum substantivi abstracti loco positum videtur esse hist. 2, 14 obscurum noctis cf. Verg. G. 1, 478; hist. 3, 79 multo noctis, idem significat ac „cum iam multa nox esset“ (cf. hist. 3, 77 multa nocte); 4, 50 obscuro coeptae lucis; Ann. 1, 61 umidum paludum, 1, 65 lubricum paludum; 2, 41 secretum loci; Agr. 25. maris secretum, non maris pars secreta, sed mare ipsum secretum vocatur, quod huc usque incognitum fuerat; hist. 2, 100 Patavii secretum h. l. ipsum Patavium est, quod secretum appellatur, quoniam Ravennae opponitur, ubi coram classe proditio iniri ac praeparari nequibat; ann. 4, 57 Rhodi secretum est ipsa insula; hist. 3, 13 secretum castrorum; 1, 4 arcanum imperii, de quibus duobus locis conferas ve-

lím apud Heraeum adnot. ad h. l. — Aliter explicandi sunt duo loci: Agr. 6 medio rationis atque abundantiae et an 1, 64 medio montium et paludum, de qua re cf. Zernial, Selecta quaedam cap ex. genet. usu Taciteo pag. 30. — Boettcherus Draegerus alii multa huius generis adiectiva illis permiscuerunt, quibus quae vocatur partitiva notio efficitur. Quae res postulare videtur, ut hoc loco omnia illa adiectiva, quae partitivam notionem praebent, enumeremus. Haec sunt: hist. 1, 10 secretum Asiae h. l. semota Asiae pars; hist. 1, 62 medium diei, cf. etiam 3, 11; ann. 11, 21; 12, 69; 14, 2; 14, 59. quibus omnibus locis indicatur media diei pars. Ann. 15, 18 medio Capitolini montis; hist. 2, 53; ann. 13, 28 et 14, 53 medio temporis; hist. 5, 6 certo anni; ann. 2, 21 sero diei, (cf. hist. 3, 8. ad serum usque diem); ann. 1, 53 in prominenti litoris; 2, 39 obscuram diei; 14, 10 reliquum noctis 1, 61. medio campi. Vergilius posterioresque prosae orationis scriptores saepius adiectiva neutrius singularis eodem modo cum genetivo coniungunt cf. Verg. Aen. 3, 232 diversum caeli; Aen. 9, 230. Stant—castrorum et campi medio. Alios locos Vergilianos invenias apud Wagnerum. Quaest. Verg. XIV. pag. 435. 5. b. Apud Ciceronem et Caesarem similia exempla non inveniuntur.—Partitiva notio non solum adiectivorum positivis inest, sed etiam superlativis neutrius singularis adicitur: Dial. 41 minimum usus minimumque profectus; Agr. 28 extremum inopiae; hist. 3, 47 extremo Ponticae orae; 3, 84. plurimum molis: 3, 83 ne minimo quidem temporis; 4, 20 plurimum cladis; 5, 18. extremum paludis; Ann. 3, 5 asperrimo hiemis; 4, 33. minimum oblectationis; 4 74 in proximo Campaniae; 4, 67. celeberrimo fori; 6, 27 (33) extremo anni; 6, 42 (48) plurimum adulationis; 11, 38 levisimum fastidii.—Apud praestantissimos prosae orationis scriptores pauca superlativa neutrius singularis cum genetivo coniunguntur; — si fides grammaticis habenda est solum superlativa: extremum, ultimum, summum — apud poetas et scriptores, qui illorum rationem secuntur, ad alia quoque superlativa hic usus transfertur. cf. Kühneri Gram. Lat. II. pag. 317.—

β.) Haud raro apud Tacitum adiectiva **neutrius pluralis** substantivorum loco usurpata poetarum more¹⁾ cum genetivo coniunguntur.

¹⁾ cf. Heraei adnot. ad Tacit. hist. I, 10, 14.

Ex cuius usu, qui apud Tacitum latissime patet, primum afferenda sunt ea exempla, ubi genetivus sine magno sensus detrimento in casu adiectivi poni potest. Hist. 3, 65 operta offensarum; 3, 82 angusta et lubrica viarum (cf. Verg. Aen. 2, 332;) 4, 35 viarum angusta; 4, 50 inaccessa mapalium; 5, 10 cuncta camporum; Ann. 1. 9 alia honorum, sunt alii honores, qui principi conveniunt; 1, 17 inculta montium; 1, 50 obstantia silvarum; 1, 61 occulta saltuum; 1, 65 subiecta vallium; 2, 68 avia saltuum; 3, 35 cuncta curarum; 4, 24 locorum opportuna; 4, 33 obvia rerum; 4, 40 praecipua rerum; 4, 67 saeva ventorum; 12, 69 solemnina nuptiarum; 14, 60 cuncta scelerum; 15, 58 proxima municipiorum, idem significari atque proxima municipia facile ex huius loci sensu perspicui potest, ubi legitur volitabant per fora, per domos, rura quoque et proxima municipiorum. Vox „rura“ declarat, milites non per proximas municipiorum partes sed per municipia ipsa volitasse.—Eiusdem generis exempla tantum apud poetas posterioresque rerum scriptores inveniuntur cf. Verg. Aen. 1, 422 strata viarum, quo non stratae viarum partes, sed ipsae stratae viae exprimuntur. cf. etiam XI, 882 tuta domorum i q. tuta domus; II, 725 opaca locorum; VI, 633 opaca viarum, significantur loca, viae opacae Georg. 2, 284 omnia viarum, sunt omnes viae. Quibus omnibus locis adiectiva, cum genetivus in casu adiectivi poni possit, propriam vim non amittunt.—Saepius addito ad genetivum adiectivo neutrius pluralis qualitas rei ante oculos ponitur, ita ut adiectivum neutr. plur. vim substantivi abstracti obtineat. Dial. 2 arcana semotae dictionis; Agr. 6 inania honoris; ib. 7 solemnina pietatis ib. 25 tempestatum ac fluctuum adversa; ib. 35 media campi“ significatur non ea campi pars, quae media est, sed medius ipse campus, qui inter utramque aciem erat; ib. 37 subita belli; Germ. 19 litterarum secreta“ sunt secreta in litteris posita, quae pro amatoriiis habendae sunt; Germ. 22. secreta pectoris; Hist. 1, 22 secreta Poppaeae; 1, 10 occulta fati; 1, 26 incerta noctis; 1, 57 insignia armorum; 2, 8 concordiae insignia; 1, 85 secreta domuum; 1, 89 pacis adversa; 2, 33 dubia proeliorum; 2, 57 secreta convivii; 2, 64 adversa domus cf. aun. 3, 24; 2, 69 inania belli; 2, 77 proeliorum incerta; 3, 76 intuta montium; 3, 76 amoena litorum 4, 3 egregia rei

publicae; 4, 23 fortuita belli; 4, 81 certa maris cf. Verg. A. 9, 81; hist. 4, 70 ardua Alpium; Ann. 1, 1 populi Romani prospera vel adversa; 1, 6 arcana domus; 2, 36 arcana imperii cf. 2, 59 dominationis; 1, 42 sacra legationis; 2, 15 avia Oceani; 2, 16 prominentia montium; 2, 23 aperta Oceani; 2, 26 adversa maris; 2, 69 adversa valetudinis; 2, 65 sacra regni; 2, 76 inania famae; 3, 24 domuum adversa; 3, 34 consortia rerum secundarum adversarumque; 3, 34 multa duritiae; et 3, 55 multa laudis artiumque — ea sunt, quae duritiam, quae laudem artesque continent; 3, 34 longingua imperii; 4, 6 aspera maris; 4, 23 incerta belli; 4, 41 tacita suspicionum; 4, 46 et 12, 56 montium edita; 4, 50 ambigua sonitus; 4, 59 vana rumoris; 4, 70 solemnna incipientis anni; 6, 32 (38) bona iuventae 6, 33 (39) brevia litorum; 6, 42 (48) solemnna regni; 6, 45 (51) simulationum falsa; 6, 48 (54) suprema principis; 11, 9 ardua castellorum i. e. arduis locis sita castella; 11, 20 incerta Oceani; 15, 54 occulta coniurationis. — Aliter explicandi sunt loci: An. 1, 62 „Germanici cuncta“ et 1, 72 cuncta mortalium; ubi significantur, quae ad Germanicum, quae ad mortales pertinent i. e. quae agunt et faciunt, an. 1, 7 „cetera aulae“ significat cetera, quae ad aulam pertinent eique necessario conveniunt praeter ea quae antecedunt „signa excubiae, arma“. —

Boettcherus, Draegerus, alii haec quoque adiectiva cum illis permiscunt, ubi partitiva notio apparet. Omnia igitur exempla, quae partitivam notionem praebent, hoc loco afferre mihi proposui. Agr. 12 extrema et plana terrarum; ib. 12. silvarum ac montium profunda; ib. 37 summa collium; superlativus „summa“ cum genetivo legitur: hist. 2, 75; 3, 29 et 47; 4, 2; 5, 6, Ann. 1, 68; 2, 17; 4, 51; 11, 8. Germ. 41 secretiora Germaniae; ib. 43. pauca campestrium; **hist.** 2, 2 laeva maris; 2, 11 prima consiliorum cf. 3, 46 rerum; ann. 2, 16 silvarum; hist. 2, 22 altiora murorum; 2, 85 avia Moesiae; 3, 27 dexteriora valli; 3, 42 proxima litorum; 3, 42 plana Umbriae; 3, 63 secreta Campaniae; 4, 2 reliqua belli; „reliqua“ cum genetivo iuncta leguntur hist. 4, 51; ann. 12, 56; 14, 38. hist. 4, 12. extrema Gallicae orae; „extrema“ cum genetivo iuncta leguntur hist. 4, 28; 5, 11 et 12; Ann. 2, 54; 4, 67 et 74; 14, 26; hist. 4, 70. avia Belgarum; 4, 77 ulteriora coloniae; 5, 2. novissima Libyae; **Ann** 1, 76 plana Urbis; 2, 38 omnia principum; 3, 1. proxima maris; 3, 7 amoe-

na Asiae atque Achaiae; 3, 73. intima Africae; 4, 5 cetera Africae et idonea provinciarum; 4, 6 cetera publicorum fructuum; 4, 6 privatorum maxima; 6, 36 (42) longinqua et contermina Scythiae; 12, 24 ima montis; 13, 40 ima collium; 12, 57 lacus vel ima vel media; 13, 37 avia Armeniae. Apud Vergilium multa eius rei exempla inveniuntur cf. Georg. III. 460, 314; IV, 322, 539; Aen. V, 180; VIII, 221; IX, 82 et 513; paucissimis locis Cicero, saepius posteriores rerum scriptores hoc dicendi genus adhibuerunt cf. Draegeri Hist. Synt. I. pag. 417.

γ) Iam de pronomibus et adverbis, quae cum genetivo iunguntur, paucis disputemus.—Omnes scriptores pronomina neutrius generis cum genetivo coniunxerunt; sed si altius in omnes locos, qui apud priores eisdemque elegantiores scriptores inveniuntur inquiremus, persuasum nobis erit, plurimis locis Ciceronem, omnibus Caesarem ea constructione ita usos esse, ut discrimen inter notionis alicuius speciem et eius genus statuereetur atque id efficeretur, quod de hac re praeclare praecepit Donatus: „Per genetivum iniuriose dicitur, per nominativum honorifice.“ Et Tacitus simili modo illo loquendi genere usus est; multis tamen locis pronomina ita cum genetivo coniungit, ut sine ullo sensus detrimento genetivus in pronominis casu poni possit. Atque an. 11, 32 id solitudinis idem fere significat atque ea solitudo. Quam dicendi rationem, si linguae analogiam respiceremus, poetarum esse contenderemus, si vero rem ipsam consideramus, prosae orationis propriam esse haud absurdum est, ut putemus. Omissa igitur hac quaestione afferamus pauca exempla, ubi poetarum ratione adverbia cum genetivo iunguntur. Huc referenda sunt ann. 2, 61. instar montium cf. Verg. 2 15; „sponte“, quod praeunte Varrone L. L. 6, 7, 71 cum genetivo iunctum legitur apud Tacitum Hist. 3, 16; 4, 19 et 42; Ann. 2, 59; 4, 7 et 51. 6, 31. (37); 12, 42; 13, 39 et 42; cf. Verg. Aen. 4, 361; 11, 827; Lucan. I, 99, 234; Val. Fl. 4, 357; „satis“ cum genetivo legitur Dial. 29. Hist. 2, 4, et 48; 3 60; 4, 15. Ann. 2, 26 et 85; 6, 48 (54); 15, 19 et 42. cf. Verg. Aen. 2, 314; Georg. 2, 398; Hor. carm. 1, 2, 1.—Non praetermittendus est locus, qui legitur Ann. 12, 56: post multum vulnerum; quem, quamvis apud poetas simile non exstet exemplum, tamen ex poetarum dicendi ratione profectum esse equidem putaverim.—

Sequitur, ut ostendamus, ubi Tacitus in usu

c) **genetivi partitivi** rationem poetarum secutus sit. —

Atque adiectiva masculini et feminini generis sing. et plur. num. cum genetivo partitivo coniuncta praeunte Ennio, qui hoc dicendi genus a Graecis in linguam Latinam transtulit, cum apud poetas tum maxime apud posterioris aetatis rerum scriptores inveniuntur¹⁾ (cf. Draegeri Hist. Synt. I. pag. 420. et Kühneri Lat. Gr. II pag. 311) Ex cuius genetivi usu apud Tacitum haec nobis exempla praesto sunt: hist. 2, 1 pauci amicorum; **pauci** cum genetivo partitivo leguntur etiam Hist. II, 22, 57; III, 12, 13, 61, 73, 77; IV, 61; Ann. II, 57; III, 10 et 42; VI, 21 (15); XII, 15. XIII 34. **multi**: cum genetivo partitivo: An. II, 11, III, 30; IV, 73; V, 10. (VI, 5); **plurimi**: dial. 40. (cf. ibid. plurimi oratores); An. IV, 57; VI, 22 (28), **plerique**: Germ 14; hist. IV, 23; an. 3, 34, **alii**: An. 2, 74; **quidam**: Hist. II, 49, 72, 98. III, 3. IV. 61 et 70. An. XII, 17. **ceteri** An. I, 41; XI, 18; Numeralia cum genetivo partitivo iunguntur: Ann. 3, 28; 4, 5 et 73; 13, 28, — Simili modo comparativa vel superlativa cum genetivo iunguntur: Agr. 34. Hist. III, 20, 84; IV. 1, 28, 52; Ann. II, 60 III. 58 (bis); IV, 12; VI, 28 (22); XIII, 18; XV, 64 — Haud raro adiectivis positivo gradu vel participiis genetivus partitivus poetarum more additur: Agr. 11 Britannorum victi; Hist. 2, 15 quorum improvide secutos; 5, 6 praecipuus montium; 5, 20. primores centurionum; Ann. 3, 39 leves cohortium; 3, 61. supplices Amazonum; 4, 24 delecti Maurorum; — cf. hist. 3, 21 delecti popularium; ann. 4, 47 delecti sagittariorum; 4, 73 peditum et equitum delecti; 13, 40 decumanorum delecti. — Ann. 4, 52 primores oratorum; 6, 38 (44) praecipui libertorum; 11, 23 residui nobilium; 14, 8 obvii servorum; 15, 20 praevalidi provincialium 15, 56 amicorum praecipui. — Poetarum more additur genetivus partitivus numerali „unus:“ hist. 5, 3 unus exulum; An. 2, 13 unus hostium; 4, 55 una Amazonum; 3, 19 et 6, 30 (36) unus

¹⁾ Cuius genetivi ratio quomodo explicanda sit, conferas velim Heraei adnot. ad Hist. II. 1, 14 et III, 12, 9. cf. etiam Nipperdeyi adn. ad Ann. III. 39. qui tamen non omnia e Tacito exempla collegit.

omnium cf. Hor. sat. 1, 9, 71 unus multorum.—Adiectivum „cuncti“, quo certa pars ex aliqua re secerni non potest, cum nomine suo congruatur necesse est. Attamen apud Ovidium (Met. 4, 631) legimus genetivum partitivum adiectivo „cuncti“ additum. Simili modo loquitur Tacitus An. XI, 22 cunctos civium. cf. etiam Plin. 3, 1, 7 cunctos provinciarum — Jam restat, ut

d) de adiectivis pro genetivo usurpatis disputemus. —

α) Si exempla a Naegelsbachio (Lat. Stil. §. 20. 3. a.) congesta accuratius perscrutabimur, facile nobis persuasum erit, Ciceronem adiectiva a substantivis derivata non, ut Naegelsbachius docet, pro genetivo singularis, sed pro genetivo pluralis usurpasse. Apud poetas posterioresque rerum scriptores adiectiva illa sane pro genetivo singularis adhibentur cf. Hor. carm. 3, 4, 72 „virginea sagitta“, ubi adiectivum „virginea“, quae est vis ac natura adiectivi, significat proprie sagittas, quae virginibus pertinent; sed hoc loco, quo praegnantior sententiae sensum adderet, Horatius adiectivum „virginea“ pro genetivo singularis „virginis“ i. e. Dianae usurpavit. Eodem modo Vergilius Georg. III, 515. „morte fraterna“ usus est adiectivo „fraterna“ ut fratris mors indicaretur.

Tacitus in universum propriam adiectivi vim respexit; saepe tamen, ut sermoni insignem sensum adderet, adiectiva illa pro genetivo singularis vel pluralis, nonnullis autem locis poetarum more pro genetivo singularis (possessivo) usurpavit. In conferendis igitur exemplis, ut proprietas Tacitei sermonis in lucem magis proferatur, tria haec momenta respiciamus necesse est: primum, ubi Tacitus adiectivis illis pro genetivo pluralis, deinde ubi pro genetivo singularis vel pluralis, denique ubi pro genetivo singularis usus sit

Atque leguntur adiectiva:

servilis *α)* pro gén plur. hist. 1, 46 ministeria. 1, 48 probrum; 3, 48 bellum; 3, 73 habitus; Ann. 2, 12 ingenia; 2, 72 modus; 3, 59 cruciatus; 4, 27 bellum; 12, 26 ministeria. 13, 6 iussa 13, 25 vestis; 13, 46 contubernium; 16. 16 patientia (de civibus Romanis Tacitus loquitur) 15, 60 locus s. poenis. *β)* pro gen. sing. vel plur. hist. 5, 9 ingenium; Ann. 4, 23 imperia; 6, 38 (32) cunctatio; 2, 39 et 15, 54 animus; 14, 26 patientia. *γ)* pro gen. sing. 14, 40 audacia; 14, 43 insidiae; 14, 60 amor.

hostilis α) pro gen. plur. Agr. 25 exercitus. Agr. 31 libido; hist. 3, 74 clamor; 3 82 exercitus. 4, 16 ripa. 4, 57 spiritus; 5, 5 odium; Ann. 3, 34 provinciae; 3, 53 gentes; 3, 72 exuviae; 4, 29 tumultus; 11, 16 solum; 12, 51 metus; 13, 57 minae; 14, 23 audacia; 15, 9 turmae; 15, 28 odium 15, 3 ingressus; 15, 5 ager. β) 12, 52 stirps. 14, 38 sine hostili ira et superbia victoris.

Muliebris α) pro gen. plur. Agr. 46, lamenta; Germ 18 deliciae; Germ. 43 et hist. 1, 30 ornatus; hist. 5, 13 et an. 4, 62 secus, an. 1, 4 et 12, 57 inpotentia; 1, 33 offensiones; 1, 40 agmen; 14, 30 agmen; 16, 10 eiulatus. β) pro gen. sing. vel plur. An. 2, 43 aemulatio; 12, 64 causae; 14, 2 inlecebrae; 15, 54 consilium. γ) pro genet. singul. hist. 4, 83 effigies; Ann. 4, 39 cupidine m. incensus; 13, 14 superbia; 11, 3 fraus; 11, 21 species 15, 57 corpus.

Senilis α) pro gen. sing. vel plur. An. 1, 7 adoptatio. β) pro gen. sing. vel plur. Ann. 3, 8 artes 6, 9 (15) manus; 15, 63 corpus.

Uxorius pro gen. sing. vel plur. An. 1, 7 ambitus 12, 3 potentia.—

Maternus pro genet. sing. hist. 1, 48 avus; 2, 50 genus; cf. an. 2, 43; An. 3, 68 bona; 12, 43 origo; 13, 45 avus; 14, 62 nex.

Municipalis α) pro genet. sing. hist. 2, 21 vulgus; an. 4, 3 adulter—i. e. municipio oriundus; contra hist. 3, 57 aemulatio i. e. quae in municipiis fieri solet.

Principalis α) pro genet. sing. hist. 1, 13 scortum; β) pro genet. plur. hist. 2, 59 et 81 fortuna; 2, 59 paratus

Coniugalis α) pro gen. sing. An. 11, 4 amor; β) pro gen. plur. An. 11, 27 licentia; (Germ. 18. dei.)

Imperatorius α) pro gen. plur. Agr. 39. virtus; An. 2, 5. laus; β) pro gen. sing. vel plur. An. 5, 5 maiestas; 12, 2 fortuna 15, 12 manus.

Regius pro gen. sing. An. 4, 23 libertus; 14 16 oblectamenta; 13, 42 amicitia.

β) Si pro genetivo substantivi ab adiectivo derivati **adiectivo ipso** nomen, ad quod pertinet, definiatur, novum adiectivum iam non formatur, sed substantivi derivati forma ipsa pro adiectivo novo usurpatur. Quae adiectiva cum apud posterioris aetatis scriptores tum maxime apud poetas conspiciuntur: cf. Hor. sat 1, 4, 126. „vicinum funus,“ quod idem valet atque vicini

funus; novum igitur adiectivum a voce „vicinus“ non formatur. Similia exempla inveniuntur apud Tacitum hist. 1, 2 magna adulteria i. e. magnorum (nobilium) cf. Juv. IV. 4. 74; hist. 1, 10 insignes amicitiae; hist. 4, 42 caede nobili i. e. viri nobilis; Ann. 1, 4 et 14, 58 spes novae i. e. novorum (pro gen. obiectivo); Ann. 4, 38. et 11, 16 principem locum i. e. principis; 13, 25 ludicra licentia (=ludicri); 16, 4 ludicra deformitas; 15, 23 mortale gaudium; 15, 74 mortale fastigium; dial. 36 „populare nomen“ pro genetivo appositivo —

Caput II.

De relatione notionum disputantes in genetivo notione in qua vi, ut ita dicamus, superior est, poni hactenus cognovimus. Nunc videbimus, etiam notionem, ut ita dicamus, inferiorem in genetivo poni, si ei, quo clarius indicetur relatio, adiectivum vel verbum adiungatur. Quae quidem quaestio iam referenda est ad tertium genetivi caput.—

a) Hoc capite disputaturus sum in primis

de adiectivis relativis, quibus relatio duarum notionum magis in lucem profertur. Praestantissimi Romanorum scriptores ad exprimendam illam relationem iis adiectivis usi sunt, quae parum definitam qualitatis vim praebent, (ut „particeps, compos, expers al.) quaeque ad unam notionem relata perspicuum sensum non reddunt. Poetae vero severas orationis leges parum observantes multa adiectiva, quae certam qualitatis vim declarant quaeque iam unam notionem satis definiunt, ad indicandam duarum notionum relationem usurpaverunt. Et Tacitus poetarum more, ut alacrem redderet orationem, liberius in adiectivorum relativorum usu versatus est

Quorum adiectivorum duo potissimum constituenda sunt genera: adiectiva, in quibus propria relativa vis desideratur, deinde ea, quae meram vim relativam exhibent.

a) Propriam vim relativam ea adiectiva habere nego, quae quamvis ad subiectum pertineant, sine ullo sensus detrimento cum genetivo coniungi possint, ita ut genetivus qualitatis appareat. Quam rem Horatiano exemplo carm. I. 22. 1: „integer vi-

tae scelerisque purus“ expediam. Utrique adiectivo „integer“ et „purus“ non eadem et par vis inest. Cum enim adiectivum „integer“ ad genetivum potius portineat ita, ut „integer vitae“ idem fere valeat atque „vir integrae vitae,“ de adiectivo „purus,“ quod meram vim relativam praebet, idem contendere nequit, nam non scelus sed vir purus est. Huc pertinent adiectiva:

procax An. 13, 46 otii, significat idem fere atque procacis otii cf. 14, 39 segne otium.

diversus An. 13, 26 sententiae (i. q. diversae sententiae); 14, 19 morum i. q. diversorum morum.— Eodem modo cum genetivo coniungi possunt:

modicus An. 2, 73 voluptatum; 3, 72 pecuniae; 4, 52 dignationis; 6, 45 (39) originis.

immodicus An. 15, 23 laetitiae —maeroris. cf. ablativum hist. 3, 53.

nimius hist. 3, 75 sermonis cf. ablat. 1, 35 nimii verbis.

impiger hist. 1, 87 et ann. 3, 48 militiae. cf. Liv. 42, 52 segnis militia.

acer hist. 2, 5 militiae.

ingens hist. 4, 66 rerum.

inritus hist. 4, 32 legationis

spernendus An. 14, 40 morum

validus hist. 2 19 virium et opum — (Ad alterum adiectivorum relativorum genus referendus est locus an. 4, 21 orandi validus cf. hist. 1, 57 et an. 2, 83 ingenio.)— Non tam ad subiectum sed ad genetivum pertinent haec quoque adiectiva relativa:

praeclarus an. 4, 34 eloquentiae ac fidei.

praestantissimus an. 6, 6 sapientiae.

summus an. 1, 46 severitatis et munificentiae.

melior an. 3, 74 furandi

praecipuus an. 6, 10 (4) circumveniendi Sabini.

primus an. 6, 10 (4) luendae poenae.

extremus Agr. 30 terrarum ac libertatis.

Huc referenda sunt ea quoque adiectiva, quibus additur genetivus „animi,“ quem multi grammatici locativum esse censent. Qui genetivus apud Tacitum his additur adiectivis: Hist. 1, 53 immodicus; 2, 23 promptus; 3, 73 captus; 3, 58 aeger (cf. h. 3, 38 corporis morbo); 3, 55 et an. 6, 46 incertus; h. 4, 48

turbidus animi cf. 4, 38 turbidus ingenio et an. 16, 1 turbida mente; h. 4, 84 diversus; An. 1, 32 ferox; 1, 69 ingens; 2, 26 laeus; 4, 59 fidens; 15, 53 validus.

Quae conguessimus adiectiva non tam ad subiectum vel ut ita dicam ad nomen regens, sed ad genetivum pertinent.

β) Conferamus iam adiectivorum exempla, quae meram vim relativam praebent atque ad subiectum solum pertinent:

aequus an. 6, 36 (42) absentium.

ambiguus h. 2, 83 et 4, consilii; 3, 43 futuri; an. 1, 7 imperandi, 2, 40 pudoris ac metus.

anxius h. 3, 38; An. 2, 75 et 4, 59: sui; 4, 12 potentiae; cf. Ovid. Her. ep. 20, 198 vitae; Met. 1, 622 furti; cf. ablat. an. 1, 14 invidia.

atrox an. 12, 22 odii; cf. 14, 61 odio—metu; 16, 10 dolore; h. 1, 2 proeliis.

avarus h. 1, 49 publicae pecuniae; cf. Hor. ep. 2, 1, 179 laudis.

capax h. 1, 49 et 2, 77 imperii cf. an. 1, 13; h. 4, 42 honorum; An. 1, 11 tantae molis; 13, 47 nullius ausi; 14, 3 fortutorum; cf. Ovid. met. 1, 176 altae mentis.

callidus an. 4, 33 temporum; h. 2, 32 callidior rei militaris; cf. Claudian. 35, 11 voti.

certus h. 2, 46 consilii; 4, 3 spei; 4, 14 descindendi; an. 1, 27 exitii; 4, 34 relinquendae vitae; 12, 3 matrimonii; ib. 32 destinationis; ib. 66 sceleris; 14, 36 eventus; cf. Verg. A. 4, 554 eundi; Sil. 7, 27 necis.

compertus an. 1. 3 et 4, 11 flagitii cf. Liv. 7, 4, 4 probri.

constans h. 3, 57 fidei.

egenus an. 1, 53 omnis spei; 4, 30 aquae; 12, 20 frugum; 15, 3 aquarum; cf. Verg. 1, 599 omnium; Sil. 6, 304 decoris; ablat. cf. an. 12, 46 castellum commeatu eg; 15, 12 commeatibus;

expertus h. 4, 76 belli; an. 12, 2 fecunditatis; cf. Verg. Aen. 10, 173 belli.

exsors an. 6, 10 (16) periculi; cf. Verg. Aen. 6, 428 dulcis vitae. Hor. ep. 2, 3, 305 secandi.

exspes an. 6, 30 (24) vitae; cf. Accium ap. Non. pag. 12, 7 liberum.

fallax (?) an. 16, 32 amicitiae; cf. 4, 33 fallaces amicitias.
fecundus Germ. 5 pecorum; h. 1, 11 annonae; an. 4, 65 silvae; 6, 33 (27) civium; 14, 13 quorum; cf. Lucr. 1, 211 glebae; Hor. car. 3, 6, 17 culpa.

ferax an. 4, 72 ingentium beluarum; cf. Ovid. Met. 7, 470; Val. Fl. 6, 102.

ferox h. 1, 35 linguae; an. 4, 12 scelerum; cf. Ovid. Met. 8, 613 mentis.

frequens an. 4, 65 silvae.

ignavus an. 11, 18 operum et laboris; cf. ablat. h. 2, 23 animo.

immunis an. 1, 36 ceterorum; 1, 77 verberum; cf. Verg. Aen. 12, 559 tanti belli; Liv. 38, 44.

impotens h. 4, 44 amoris; cf. Val. Max. 4, 6, 2 doloris.

imprevidus h. 1, 88 futuri; 3, 56 consilii. cf. Liv. 26. 39.

incertus dial. 13 futuri; an. 2, 75 ultionis; cf. Ovid. Her. 21, 31 salutis; Stat. Th. 11, 391 regni; et ablat. h. 2, 23 rebus prosperis.

incuriosus Agr. 1 suorum; h. 1, 49 famae; 3, 56 discriminis; An. 2, 88 recentium; 4, 32 proferendi imperii; 15, 31 fratris; cf. an. 4, 23 Ptolemaeo — inventa incurioso (sc. imperii) et ablat. 4, 45 pace.

indigus h. 1, 24 pecuniae; 3, 32 rectoris; 3, 48 opis; 5, 2 agrorum cf. Verg. G. 2, 428 opis; Lucr. 2, 650 nostri.

inglorius h. 3, 59 militiae; cf. Sil. 12, 39 ausi.

innocens an. 4, 34 factorum; cf. Flor. 4, 1, 6.

inscius h. 1, 11 legum; cf. Hor. car. 4, 4, 6 laborum.

intentus (an. 1, 20 operis et laboris; cf. vetus pag. 22) absol. cf. 14, 3 adversus insidias.

manifestus an. 2, 85 delicti; 4, 53 offensionis aut metus; 14, 29 ambitionis; 15, 54 cogitationis; 15, 60 coniurationis; ib. 66 pavoris; 13, 23 vanitatis; ib. 26 criminum; 12, 51 vitae; cf. Plaut. Truc. 1, 2, 30 mendaci; Ovid. fast. 5, 313 doloris.

nescius h. 2, 57 victoriae; An. 2, 46 rerum; 3, 1 tolerandi; ib. 67 orandi; 4, 20 et 26 culpa; 4, 25 omnium; ib. 54 simulationum; ib. 58 ceterorum; 6, 17 (11) exercendi; 6, 44 (38) scelerrum; absol. cf. 5, 9. cf. Verg. 10, 501 fati sortisque futurae; Hor. car. 1, 5, 11 fallacis aurae.

- noxius** an. 5, 11 (6, 6) coniurationis; cf. Liv. 4, 44, 11.
- occultus** an. 4, 7 odii; 6, 36 (42) consilii.
- onustus** an. 15, 12 vis camelorum onusta frumenti cf. Plaut. Aul. 4, 2 auri; et ablat. 12, 28 praeda famaue onusti; 12, 13 telis.
- pareus** h. 1, 49 suae (pecuniae); 3, 75 sanguinis; cf. Hor. sat. 2, 5, 79 donandi; Lucan. 9, 590 somui.
- pavidus** h. 5, 14 nandi; an. 4, 38 offensionum; cf. Lucan. 8, 811 maris,
- pervicax** h. 4, 5 recti; an. 4, 53 irae;
- potens** h. 4, 84 rerum omnium; An. 4, 44 maris; 6, 39 (33) locorum; 11, 31 imperii; 14, 60 adulteri—mariti; cf. Hor. car. 1, 3, 1 Cypri; ablat. h. 1, 73 potens pecunia et orbitate.
- praescius** an. 6, 27 (21) periculorum; 11, 29 criminis; cf. Verg. Aen. 6, 66 venturi.
- praetesus** an. 15, 51. lentitudinis olim pr.
- properus** an. 4, 59 apiscendae potentiae; 11, 26 irae; 12, 66 occasionis; 14, 7 vindictae; cf. ablat. h. 4, 68 spe ac iuventa
- profugus** an. 15, 1 regni.
- securus** Agr. 43 odii; hist. 1, 86 casuum; 3, 41 dedecoris; An. 3, 28 potentiae; cf. Verg. Aen. 1, 350 amorum; Hor. ep. 2, 2, 18 poenae; et absol. hist. 3, 7 de exitu.
- seguis** an. 14, 33 aliorum (?); 14, 14 occasionum; cf. absol. an. 14, 23 ad pericula.
- socors** h. 3, 31 futuri cf. Ter. Ad. 695 rerum.
- sterilis** h. 1, 3 virtutum.
- strenuus** h. 3, 43 militiae cf. h. 3, 6 bello; 3, 57 in perfidia.
- Apud adi. **suetus**, quod legitur an. 1, 31; 13, 42; 15, 31 non genetivum, ut Draegerus (Synt u. Stil d. Tacit. pag. 33) docet, sed dativum statuendum esse, optime declarat locus, qui legitur an. 13, 42: studiis inertibus et iuvenum imperitiae suetum cf. hist. 4, 17.
- suspectus** an. 3, 29 spei; ib. 60 criminum; 13, 9 aemulationis; absol. hist. 1, 54 miles.
- trepidus** an. 6, 27 (21) admirationis et metus cf. Verg. Aen. 12, 589 rerum.
- vacuus** an. 15. 8 rerum; cf. Sall. Jug. 90. frugum; Hor. sat. 2, 2, 119 operum; Ovid a. a. 1, 642 caedis; id. Met. 6, 541.

validus an. 4, 21 orandi; cf. hist. 2, 32 impetu; de loco, qui legitur hist. 2, 19 virium et opum val. iam supra dictum est pag. 18.

velox (?) Agr. 13 paenitentiae.

vetus hist. 2, 14 loci; 4, 20 militiae; ib. 76 belli; (an. 1, 20 operis ac laboris); 6, 18 (12) scientiae caerimoniarumque; 6, 50 (44) regnandi; cf. Sil. 4, 532 laborum; id. 17, 293 armorum.

Quibus adiectivis adiungamus ea quoque adiectiva relativa, quae paucissimis locis apud Ciceronem, saepius apud poetas posterioresque rerum scriptores leguntur:

gnarus Agr. 6 temporum. Agr. 37; hist. 2, 13; 2, 85; 5, 6: locorum; hist. 2, 56 regionum; 4, 29 periculorum; ib. 83 Ponti et externorum; 3, 46 victoriae; An. 1, 36 seditionis; 2, 67 necessitatis; 3, 32 militiae; 4, 31 meliorum; 6, 26 (32) cogitationum; ib. 38 veritatis; 11, 27 omnium; 14, 41 flagitiorum; 15, 25 militum atque hostium; ib. 54 coniurationis; ib. 56 conspiracyonis; cf. Cic. Brut. 66, 228 rei publicae;

inops dial. 12 oratorum et criminum; hist. 2, 6 virorum ib. 16 auxilii 3, 22 et 68 consilii; An. 4, 23 fortunae; 6, 40 (34) sociorum; 13, 55 sedis; 14, 10 mentis; 15, 16 copiarum; cf. Cic. am. 15 amicorum,

providus an. 4, 38 rerum; 6, 46 (52) futurorum. cf. Cic. div. 2, 57, 117;

prudens Agr. 19 animorum provinciae; h. 2, 25 doli; An. 3, 69 moderandi; cf. Cic. Quinct. 3, 11.

rudis dial. 5 certaminum: An. 1, 3 artium: ib. 29 dicendi: 4, 8 nepotum; 15, 51 facinorum; cf. Cic. Acad. 2, 6 provinciae. Id. ib. 2, 35 rerum. Id. off. 1, 1 litterarum.

Ad indicandam duarum notionum relationem comparativus quoque gradus usurpatur:

adpetentior h. 4, 6 famae;—

callidior h. 2, 32 rei militaris;—

formidolosior an. 1, 62 hostium;

patientior h. 3, 5 fidei; h. 3, 26 periculi quam morae;

temperantior an. 13, 46 potestatis. —

Exempla adiectivorum relativorum, quae apud Tacitum inveniuntur, congessi omnia. Nonnullis adiectivis relativis adposui exempla, ubi pro genetivo usurpatur ablativus. Quae quidem

minime ex Taciti nova et varia proferendi studio natum esse existimo. Addito enim genetivo adiectivi vis coercetur et qualitas quaedam nomini semper inhaerens exprimitur; ablativo autem causa actionis redditur. Rem uno exemplo expediam. In An. 15, 3 „egena aquarum regio“ genetivo, ut ita dicam una specialis notio efficitur, quam vertimus eine wasserarme Gegend. ablativo in An. 12, 46 „castellum commeatu egenum,“ causa fortuita indicatur, unde egenum fuerit. Prorsus falsus esset sensus, si h. l. pro ablativo poneretur genetivus, nam hoc modo qualitas nomini „castellum“ semper inhaerens significaretur (cf. Haasium ad Reisig. Gr. L. not. 527 pag. 637).— Notionum duarum relatio etiam **participiis praesentis** adiectivorum loco usurpatis in lucem magis profertur. Poetarum more Tacitus ad exprimendam illam relationem his usus est participiis.

cupiens An. 1, 75 pecuniae; 6, 52, (46) artium; 14, 14 voluptatum. 15, 46 novarum rerum; ib. 72 scortorum; 16, 6 liberorum; cf. Plaut. mil. gl. 4, 2, 7

indigens an. 15, 10 alienae sententiae; cf. Plaut. Rud. 4, 3. 6 sermonis; Suet. Aug. 78 somni

impatiens Ger. 5 arborum; hist. 1, 17 secreti; 2, 40 spei; 2, 99 solis, pulveris, tempestatum; 3, 47 mutationis; An. 4, 7 aemuli; ib. 72 obsequii; 6, 31 (25) aequi; 6, 54 (48) flagitiorum; 12, 30 obsidionis; ib. 52 casus prioris; 13, 15 sceleris; cf. Verg. 11, 639 vulneris; Ovid. Met. 4, 260 nympharum; Id. trist. 5, 2, 4 laborum.

intolerans h. 4, 80 superiorum; An. 1, 31 laborum; 2, 57 omnium; 12, 1 caelibis vitae; cf. Val. Max. 4, 7; Liv. 10, 28 laboris

obtegens an. 4, 1 sui.

patiens Agr. 12 frugum; h. 1, 49 amicorum libertorumque; 4, 21 navium; an. 15, 6 aemuli; cf. Verg. G. 2, 223 vomeris. Liv. 21, 21 navium.

temperans an. 13, 46 potestatis temperantior; cf. Ter. Phorm. 2, 1, 4 rei ac famae.

tolerans an. 4, 1 laborum; cf. Col. 8, 16, 2 dulcis undae. Apud Ciceronem paucissimis locis iam leguntur haec participia praesentis:

adpetens hist. 1, 49 pecuniae; 4, 83 voluptatum; 3, 39 nul-

lius honoris, adeo non principatus appetens; an. 14, 57 negotiorum; cf. compar. h. 4, 6 famae; cf. Cic. de imp. Cn. Pomp. 3, 7 gloriae.

egens an. 12, 66 ministrorum; 12, 49 praesidii; cf. hist. 2, 92 egens nobilium turba i. q. bettelhaftes Volk der Adeligen. cf. Cic. Flacc. 15, 35; Caes. b. G. 7, 4

ferens h. 5, 6 laborum; cf. Cic. de or. 2, 43, 184 perferentes iniuriarum.

insolens hist. 1, 87 bellorum; 2, 88 et an. 6, 40 (34) contumeliarum; hist. 3, 53 obsequii; An. 15, 67 audiendi; cf. Cic. Att. 2, 21, 3 infamiae; Sall. Cat. 3, 4 malarum artium.

intellegens an. 4, 38 iuris; 5, 9 imminetium; 12, 26 falsi. cf. Cic. fin. 2, 10 cuiusvis generis;

neglegens h. 3, 38 amicorum; cf. Cic. Act. in Verr. 2, 3, 62 legum—sociorum atque amicorum.

retineus An. 2, 38 avitae nobilitatis; 5, 11 modestiae; 6, 48, (42) conditoris; 16, 5 antiqui moris; cf. Cic. ep. ad Qu. fr. 1, 2, 3 iuris dignitatisque; Id. Plane. 23, 55 libertatis.

sciens an. 1, 64 ambiguarum rerum; 2, 13 linguae; 3, 70 et 6, 32 (26) iuris; cf. Cic. de or. 1, 49, 214 rei publicae; Hor. car. 1, 15, 24 pugnae.

Non solum participia, sed etiam **finitae verborum formae** ad exprimendam duarum notionum relationem usurpantur. Qua in re tenendum est, genetivum non a verbo ipso pendere sed vi adiectivi in verbo posita relationem illam indicari.

Jam apud prioris aetatis scriptores verbum „potiri“ cum genetivo „rerum“ iungitur ita, ut „rerum potiri“ idem valeat atque „potentem rerum esse.“ Cui verbo relativam vim respiciens Tacitus alius quoque nominis genetivum addidit an. 4, 3 postquam primi flagitii potitus est; cf. etiam an. 6, 36 (30) ceterarum rerum potitus est.

Ad verbi „potiri“ analogiam a Tacito verbum „adipisci“ cum genetivo iungitur an. 3, 55 rerum adeptus est; 6, 45 (51) dum dominationis apisceretur; 12, 30 dum adipiscerentur dominationis. Simili ratione Horatius verbum „regnare“ coniunxit cum genetivo car. 3, 30, 12. Daunus agrestium regnavit populorum.

Verba „egere“ (an. 4, 20; XII, 20, 48, 66; XIII, 3) et indigere“ (an. 6, 46; XIV, 1) quae cum genetivo coniuncta idem

significant atque „egentem — indigentem esse“ iam apud Ciceronem inveniuntur —

Huc referendus videtur esse locus, qui legitur an. 15, 53 ut quisque audentiae habuisset.

Zernialus (l. l. pag. 34) et Draegerus (l. l. § 67) genetivum ab adverbio „ut“ pendere aiunt. Mittamus absurdam hanc sententiam. Alii viri docti Tacitum hoc loco Graecorum more locutum esse contendunt. Sed de graecismo tum demum apud summum linguae Latinae artificem cogitandum est, si in lingua Latina certa analogia demonstretur. Ex mea quidem sententia verbum „habere“ hoc loco relativam vim praebet, ita ut „ut quisque audentiae habuisset“ idem valeat atque ut quisque audentiae habens fuisset cf. an. 13, 47 nullius ausi capax natura. —

Reliquum est, ut de verbis accusandi pauca dicamus, quae pro adiectivis relativis usurpari, praeclare Haasius explicavit.

In usurpandis verbis accusandi Tacitus a vulgari sermone ita recessit, ut aliis quoque verbis patrium sermonem excoleret. Qua in re Tacitum, cum aliis accusandi verbis relativam vim tribueret, haud absurdam rationem respexisse apparet.

Certe reus de re, cuius accusatus erat, a iudice interrogabatur: inde factum esse existimo, ut Tacitus non generale accusandi sed speciale interrogandi verbum cum genetivo coniungeret an. 13, 14 ne cuius facti interrogaretur; 14, 46 et 16, 21 repetundarum interrogare.

Simili ratione, ut delatorum manus ante oculos legentium obversaretur, Tacitus verbo deferendi, quod eandem vim praebet atque verbum accusandi, genetivum addidit an. 4, 42 Aquiliam adulterii delatam; 6, 47 (53) Albucilla defertur impietatis; 14, 48 maiestatis delatus est (Antistius).

Alia verba, quae apud Tacitum eodem modo cum genetivo iunguntur, haec sunt:

arcessere an. 2, 50 maiestatis; an. 4, 29 turbandae rei publicae cf. Cic. pro r. Deiot. 11, 30 capitis; aliis locis apud Ciceronem legitur: iudicio aliquem arcessere, nomine vel crimine alicuius rei arcessere cf. pro Flac. 6, 14; Cael. 7, 16;

postulare An. 4, 30; 6, 18 (24); 6, 38 (44): maiestatis; Cicero utitur ablativo cum praepositione „de“, cf. ad Q. fr. ep. 3, 15 de maiestate; Id. ib. 2, 3, de ambitu,

tenere an. 11, 7 repetundarum cf. Cíc. de leg. 3, 13.

Proprium Tacitei sermonis est verbum urgendi an. 6, 29, (35) male administratae provinciae aliorumque criminum urgebatur.

Dicendum mihi iam est de quarto genetivi genere.

Caput III.

Hoc capite tractandae sunt notiones, inter quas nullum relationis momentum intercedit.

Viri docti docent, nomen proprium, qua est vi ac natura, cum adiectivo vel genetivo qualitatis, tum genetivo nominis proprii definiri non posse. Quod quidem praeceptum a praestantissimis prioris aetatis scriptoribus semper observatum apud poetas posteriores rerum scriptores non multum valuit. Comparatis tamen omnibus exemplis etiam poetas posterioresque scriptores in ea re certos sibi constituisse fines intellegitur. —

Plerumque nomini proprio genetivus nominis proprii additur, si de hominibus dicitur, qui non sui iuris fuerunt. Atque de femina, cum in potestate patris vel mariti fuisset, Tacitus nullo addito nomine appellativo ita locutus est an. 4, 11 Apicata Seiani; 12, 1 Lolliam Paulinam M. Lolli consularis. Similia exempla cf. apud Verg. Aen. 3, 319 Hectoris Andromache; id. ib. 6. 36 Deiphobe Glauci; id. ecl. 6, 74 Scyllam Nisi.

Iam investiganda est altera quaestio, quae ad hoc genetivi caput pertinet.

Notiones, quae nullum relationis momentum praebent appositionis locum obtinere constat. Si vero altera notio ita conformatur, ut qualitatis vim complectatur, altera, quae speciem indicat, in genetivo ponatur necesse est. Qui genetivus, cum appositionis loco usurpetur a viris doctis appellatur appositivus.

Apud Ciceronem et Caesarem genetivus appositivus multis quidem locis invenitur; latissime autem apud poetas patet, quorum rationem Tacitum haud raro secutum esse nunc demonstrabimus. Conferamus igitur primum exempla, ubi genetivus nominis proprii prorsus poetarum more nomini appellativo adiungitur: Ut Livius poetarum more 34, 35 promunturium Pa-

chynum, ita Tacitus an. 6, 50 (56) et 15. 46 promunturium Miseni pro „promuntorium Misenum“ (cf. an 14, 4) adhibuit. Eodem modo genetivus appositivus usurpatur an 14, 9 via Miseni; hist. 1, 41 et 2, 55 lacus Curtii; Germ. 1. mons Abnobaë; an. 15, 34 mare Hadriae, quod ut ait Orellius hoc loco et hist. 3, 42 Graeco more et poetico positum est; cf. Hor. car. 1, 3, 15; ib. 3, 3, 5. Huc referendi sunt loci in An. 14, 15 ludi Iuvenalium; 16, 21 ludicrum Iuvenalium; 15, 74 ludicrum Circensium. Apud Vergilium hic genetivus haud raro legitur cf. Aen 7, 714 flumen Himellae; 1, 565 urbs Troiae; Georg. 3, 38 amnis Cocyti. Apud Ciceronem (praeter unicum locum in epistulis ad Att. 5 18, 1 oppidum Antiochiaë) et Caesarem similia exempla non exstant. Saepius apud eosdem scriptores leguntur exempla, ubi nomini appellativo genetivus appositivus nominis appellativi additur. Ex cuius usu, qui apud Tacitum latissime patet, omnia afferre exempla longum est, pauca igitur afferenda sunt exempla, quae insignem sensum praebent, vel ubi Tacitus poetarum rationem videtur secutus esse:

Germ. 27 „strues rogi“ est rogi „cui quoniam semper lignorum strues vel aliarum rerum est et ad universum struum genus pertinet, hoc loco verbum struis eo consilio Tacitus addit, ut altitudo eo magis appareat ipsaque verba rogi quasi imaginem ante oculos nobis ponant“. (cf. Zernial l. l. pag. 59). Huc ipsum aliaque eius generis exempla apposita voce „nämlich“ explicamus, ut strues rogi sit „der Haufen, nämlich der Scheiterhaufen. — Hist. 2, 24 et 42 agger viae cf. Verg. Aen. 5, 273; hist. 2, 78 Iudaicae victoriae decus; 2, 82 honor senatorii ordinis; 3, 24 labes prioris ignominiae cf. Verg. 2, 97 labes mali; 3, 27 pondera saxorum; 3, 61 amissi praesidii dedecus; An. 1, 17 uligines paludum; 2, 2 gestamen lecticae; 6, 45 (51) pactum matrimonii; 11, 8 munimenta obiecti amnis, sunt ea munimenta, quae ipse obiectus amnis praebet cf. Verg. 7, 6 agger tumuli; an 12, 35 tegmina loricarum galearumve cf. Verg. 11. 576 tegmen pallae; 13, 21 infamia parricidii; 15, 45 secessus longinqui ruris cf. an 2, 34 longinquo rure et 4, 15 Rhodius secessus; 14, 4 et 15, 57 gestamen sellae; 14, 21 spectaculorum oblectamenta; 14, 14 curriculum quadrigarum, 15, 45 invidia sacrilegii; 15, 63 mortis decus; 15, 71 vanitas

exitus. — Simili ratione Tacitus multis aliis locis genetivum appositivum adhibuit. Omnibus locis universo rerum generi certa aliqua species in genetivo casu ita adiungitur, ut haec ad nomen regens accuratius definiendum ac singularem eius qualitatem maxime in lucem proferendam ponatur. Apud Vergilium cf. Georg. 3, 49 praemium palmae; Aen. 8, 445 aeris metallum; 1, 27 iniuria spretae formae; 2, 97 labes mali.

Paucissimus hoc loco **de trajecto epitheto** dicemus. Cum genetivus cum nomine, ad quod pertinet, in unam quasi notionem coalescat, a poetis adiectivum saepe non cum genetivo sed cum nomine regenti iungitur.

Quae dicendi ratio invenitur An. 3, 62 multa alia imperatorum nomina; 15, 1 novus nuntius contumeliae; 3 impudico Vitellii ore; 14, 39 rebelles barbarum animos. —

Hactenus notionem nominis alia eiusdem generis notione accuratius designari cognovimus; adgrediamur iam casus, qui ad actionem ergo ad praedicatum pertinent.

B.

De Accusativo.

In usum accusativi apud Tacitum nobis inquirentibus dicendum erit primum de internis, deinde de spatii aut temporis obiectis, tum demum, ubi externa quae vocantur obiecta appareant, exponemus.

a) de internis obiectis

Hoc loco conferenda sunt exempla ubi actio aut a se ipsa derivatum obiectum aut aliud obiectum exhibet, ita ut eo interierit quasi vis ac natura in medium proferatur.

Obiectum a verbo derivatum semel apud Tacitum legitur an. 12, 31 clara facinora fecere. Apud Ciceronem pauca eiusdem generis exempla exstant; maximam partem poetae posterioresque rerum scriptores ita locuti sunt. cf. Draeger Hist. Synt. pag. 357 et Holtzii Synt. prisc. lat. I pag. 236.

Tale obiectum a verbo derivatum, quoniam notio eius ex praedicato facile perspicui potest, attributo definiatur necesse est, ne qui dicitur pleonasmus in sermone oriatur; inde attributum significantiorem vim quam substantivum verbale praebere atque

factum esse sentio, ut poetae omisso substantivo verbali soli adiectivo generis neutrius immanentis obiecti vim tribuerent. —

Atque adiectivum neutrius singularis pro immanenti obiecto positum legitur an. 4, 60 falsum renidens voltu cf. Sil. 13, 365 torvum et furiale renidens. —

Adiectivorum **neutrius pluralis** immanentis obiecti loco usurpatorum haec exstant exempla: hist 2, 53 ambigua disse- rentem; 3, 2 incerta; 4, 13 mala loquebantur; An 2, 23 saeva et detestanda clamitare; 2, 14 et 3, 31 apta disseruit; 4, 68 honora; 12, 48 tuta; ib. 35 paria; 14, 22 prava diffamantes.

Pro obiecto a verbo derivato aliud quoque nomen, quo actio subiecti contineatur, usurpari potest. Nonnulla huius generis verba apud omnes scriptores cum tali obiecto usurpantur; poetarum vero rationem Tacitus videtur secutus esse, cum adderet tale obiectum:

α) **verbis loquendi et fremendi simil.** Hist 1. 50 Pharsaliam, Philippos et Perusiam loquebantur; 2, 44 desertorem proditoremque increpant; 3, 10 interceptorem donativi clamitabant; ib 16 capta castra, cf. Heraei not. ad. h. 3, 10; An 1, 44 si nocentem adclamaverant; 1, 65 funestas tenebras et unum iam diem lamentabantur; 16, 22 ita uune te, Nero, et Thraseam civitas loquitur; 13, 13 Agrippina libertam aemulam aliaque — fremere; hist. 4, 69 vim Romanam pacisque bona dissertans; An. 1, 4 bona libertatis disserere; cf. Hist. 3, 52; ib. 81; an. 2, 27; 14, 13 hist. 1, 1 neque amore quisquam et sine odio dicendus est; An I, 1 temporibus Augusti dicendis. — Apud Ciceronem verbum „disserere“ cum accusativo pronominis neutr. iungitur: de or. 1, 13, 57; am 5, 18; nat. deor. 3. 40, 95; Tusc. 1, 11, 23; aliis locis ablat. cum praepos. „de“, qua constructione haud raro Tacitus utitur cf. h. 4, 40; an. 1, 11; 4, 16 aliis locis.

β) **verbo excusandi** (i. q. als Entschuldigung vorbringen) An. 3, 11 diversa excusantibus; 5, 2 magnitudinem negotiorum 15, 71 rationem valetudinis et amorem quietis; cf. Hor. ep. 1, 7, 66; Ovid. Met. 14, 462; semel apud Cic. Phil. 8, 1, 1 et Caes. bel. civ. 3, 20.

γ. **verbis properandi ac festinandi**; Ger. 20 nec. virgines festinantur; Hist. 1, 76 pleraque; 1, 89 exactionem; „festinare“ cum accusat. legitur: hist. 2, 25, 82; 3, 55; ib. 37 passive; 4, 67; An. 1, 6; ib. 52; IV, 28; VI, 40, 44, 50; XII, 25; XIV, 33; XV, 71.—Verbum „properare“ cum accusat. legitur: hist. I, 48, 77; II, 97 (passive); III, 40; An. I, 56; II, 22, 30, 80 III, 66; XI, 37; XV, 12, 69; „celerare“ An. 2, 5 victoriam; 12, 46 oppugnationem; absol. cf. 12, 64. Verbum „festinare“ cum accus. cf. Verg. 6, 177; Hor. car. 4, 11, 9; Ovid. Met. 11, 574. v. „properare“ cf. Verg. 9, 401; v. „celerare“ Verg. 5, 609; 9, 378; 4, 641.

δ) **verbo pervincendi**: an. 14, 14 ne utraque pervinceret; cf. 12, 60 quae vicerant i. q. worin sie gesiegt hatten; absol. cf. 11, 10 pervicit Vardanes; 12, 59 patres-pervicere.

b) Hoc loco tractanda sunt **spatii et temporis obiecta** eademque, quae multi grammatici satis inepte a Graecis profecta esse censent atque accusativum Graecum appellant. — Ut apud adiectiva „altus, latus, al.“ accusativo significatur spatium, quod adiectivis illis completur, ita aliis quoque adiectivis accusativus additur, quo spatium, ut ita dicamus, ideale exprimatur. De qua re cf. Haasium l. l. pag. 63. sqq. —

Quod quidem dicendi genus praestantissimis prioris aetatis scriptoribus ad solidum et perspicuum sensum reddendum minus aptum visum est; poetae vero posterioresque prosae scriptores hanc loquendi rationem non aspernabantur. Quo accusativo Tacitus apud haec adiectiva et participia utitur: Ger 17 **nudae** brachia et lacertos; hist. 1, 85 animum vultumque **conversi**; 2, 20 bracas **indutus**; 4, 20 frontem tergaque ac latus **tuti**; ib. 81 manum **aeger**; An. 1, 50 frontem ac tergum vallo, latera concaedibus **munitus**; 2, 13 **contectus** umeros ferina pelle; ib. 17 **oblitus** faciem suo cruore; 6, 9 (15) **clari** genus; 15, 64 **frigidus** iam artus; de loco an. 16, 4 **flexus** genu, utrum accusativus an ablativus sit, diiudicari nequit. — Cuius generis accusativus aliis quoque formis verbi adponitur: an 6, 43 (49) **adlevatur** animum; 13, 35 **praeriguisse** manus. —

Ad analogiam adiectivorum neutr., cetera ceterum plerumque et pronominum, alterum, hoc, illud loquitur Tacitus an.

6. 11 (5) quae cuncta a primoribus civitatis revincebatur; **ibid.** arguitur pleraque; 12, 3 iuvenem et alia clarum; cf. Agr. 16 egregius cetera; Ger. 17 cetera intecti; ib. 45 cetera similes; al. — Huc pertinent etiam accusativi apud medialia quae vocantur verba et passiva: hist. 5, 5 nec quidquam prius imbuuntur; an. 4, 28 falsa exterritus; hist. 3, 74 aram posuit casus suos in marmore expressam; cf. Verg. Ecl. 3, 106 inscripta nomina regum — flores; Val. Flac. 1, 491 casus tuos expressa arma geris. — Non praetermittendi sunt accusativi, **immensum** an. 3, 30 domus illa immensum vixit; ib. 52 luxus immensum vixit; ib. 52 luxus immensum proruperat; 4, 27 gliscebat immensum; cf. etiam 4, 40; 6, 37 (43); et, **immane quantum** hist. 3, 62 immane quantum — accepit; 4, 34 immane quantum suis — alacritatis indidit; cf. Hor. car. 1, 27 6 —

Ad idem accusativi genus referenda sunt exempla, ubi apud adiectiva vel paeticipia accusativi loco legitur infinitivus: Agr. 8 **eruditus** utilia honestis miscere; hist. 4, 39 corrumpi **facilis**; An. 2, 57 **manifestus** dissentire; cf. dial. 16 accingi; an. 4, 52 **properus** clarescere; 4, 57 **certus** procul urbe degere cf. Verg. 5, 563. an. 6, 35 (41) sequi vel fugere **suetus** cf. Verg. 5, 402; Agr. 12 oriri **sueta**; Hist. 1 46 **suspectus** consilia fovisse; 4, 34 **suspectus** bellum malle; an. 14, 56 **factus** natura et consuetudine **exercitus** velare odium; dial. 23 genus hominum significasse **contentus** ib. 26 detrectasse oratores **contentus** cf. Ovid. Met. 1, 461; 2, 638.

Ad idem quod tractamus accusativi genus pertinent nomina populorum et terrarum, quae ad nomen urbium analogiam in accusativo ponuntur. In cuius accusativi usu Tacitus poetarum rationem (cf. Nipperdey ad an. 2, 69) respexisse videtur cum diceret an. 2, 59 Aegyptum proficiscitur; 12, 51 Hiberos pervadit; hist. 3, 84 Aventinum — defertur. Simili ratione accusativus sine praepositione apud nomen appellativum usurpatur an. 12; 13 campos propinquabant; cf. Verg. Aen. 1, 365 devenere locos;

Restat, ut afferamus pauca exempla accusativorum, qui poetarum more ad indicandum temporis spatium usurpantur. Cuius generis insigne exemplum legitur an. 3, 26 aeternum mansere;

et 12, 28 aeternum discordiant. cf. Verg. 6, 401 aeternum latrans. Eodem modo utitur Tacitus adverbio „recens“ Hist. 4, 68 et 83; An. II, 21, IV, 5, 69; VI, 2, (8); ib. 10 (16); XI, 25; XII, 18, 27, 63; XIV, 31; XV, 6, 26, 51; cf. hist. 3, 77 et an. 13, 4. Adverbium „recens“ quod nihil aliud est quam accusativus spatii invenitur apud Plaut Cist. 1, 2, 17; Lucr. 2, 416; cf. Heraeum ad hist. 3, 77. —

c) Accuratus disputandum nobis est de **obiectis, quae** cum extra limites quasi et fines actionis subiecti appareant, **appellantur externa**. — Verba, apud quae externa quae dicuntur obiecta adhibentur, divisimus in genera quatuor:

α) Ad primum genus pertinent verba, quorum actio totum obiectum comprehendit. Referenda sunt huc verba „fungi, potiri, vesci“, quae apud Tacitum prisco linguae Latinae more cum accusativo iunguntur. Quae verba apud praestantissimos prosae orationis scriptores cum passivam vim praebeant, iure cum ablativo instrumenti iunguntur, apud Tacitum vero amissa propria vi in locum verborum deponentium cedunt atque cum accusativo construuntur. Accusativi ratio optime explicari potest loco in Agr. 28, ad extremum inopiae venire, ut infirmissimos suorum, mox sorte ductos vescerentur“. Hoc loco verbum „vesci“ valet idem atque verbum „devorare“, quare non ablativus sed accusativus ei additur. Si Tacitus h. l. ablativum usurpasset, prorsus falsam redderet sententiam, nempe ablativo indicaretur, illos ἀνθρώποφαγους quos vocant fuisse.

Peculiari vi verbum „potiri“ cum accusativo legitur an. 11, 10 potitus regiam, quod idem significat atque „occupare“. Eodem modo verbum „fungi“ cum accusativo legitur an. 3, 2 munia fungi; an. 4, 28 hominum officia fungi, et valet i. q. exsequi.

Ad verba, quorum actio totum obiectum comprehendit referri possunt ea quoque, quae cum praepositionibus „circum, per, super, trans“ componuntur.

Peculiare vel poetarum dicendi genus respiciens Tacitus his usus est verbis compositis:

circumfundere hist. 2, 19 paucas cohortes; 4, 20 Batavos; an. 12, 38 praefectum castrorum; 13, 40 agmen Romanum

cf. Draeger ad h. 1.

circumponere hist. 2, 59 Valentem et Caecinam curuli suae; An. 14, 15 quod (sc. nemus) stagno cf. Hor. sat. 2, 4, 74.

permeare an. 1, 50 saltus obscuros; 12, 13 Adiabenos; cf. Ovid. Pont. 4, 11, 16 maria ac terras; Lucan. 2, 418 orbem.

personare hist. 3 76, amoena litorum; An. 14, 15 formam principis; cf. Verg. 6, 171; ib. 417.

persultare Agr. 37 silvas; hist. 3, 49 captam Italiam; an. 11, 9 campos; cf. Lucr. 1, 14.

pervadere an. 13, 16 cunctos artus; absol. an. 4, 51; 14, 7; cf. Liv. 4. 40; 26, 15; Sil. 7, 427.

pervagari an. 12, 36 insulas et proximas provincias; cf. Cic. leg. 1, 12, 32; Plin. ep. 1, 12, 6; ib. 6, 10.

pervehi an. 2, 8 lacus inde et Oceanum cf. Sil. 4, 51.

supergredi i. q. superare an. 13, 45 feminas pulchritudine; 14, 52 quasi principem cf. Draeger. ad an. 13, 45.

Ad idem verborum genus pertinent verba:

ambire Ger. 1 cetera Oceanus; ib. 34 inmensos insuper lacus; An. 1, 68 vallum armis; 2, 19 silvas; 13, 41 muros; 15, 4 partem murorum; **passive**: hist. 4, 79; 5, 12; An. 4, 5; 15, 43; cf. Hor. ep. 1, 16, 13; Verg. 10, 242; Ovid. Met. 2, 599.

rapere i. q. nachjagen h. 1, 13 spem; 3, 41 inclicitas voluptates; cf. Hor. epod. 13, 2 occasionem.

consumere h. 3, 24 ignominiam; cf. Sil. 11, 34.

contundere h. 2, 19 animos cf. Verg. 1, 263.

β) Altero loco enumeranda sunt verba, quorum actio talis est, quae qualitate obiectum afficiat vel compleat. Maximam partem pertinent huc verba quae vocantur denominativa:

asperare Ger. 46 sagittas; An. 15, 54 pugionem; Hist. 3, 38 Vitellium; ib. 82 (passive); An. 1, 72 hunc; 3, 12 iuvenem; 2, 29 crimina; hist. 2, 48 iram victoris; cf. Lucan. 6, 801 saxa.

abolere hist. 2, 48 libellos; alios locos vid. apud Gerber et Greef Lex. Tacit. pag. 4; cf. Verg. Aen. 4, 497.

adolere h. 2, 3 altaria; an. 6, 28 (34) corpus; 14, 30 cruore aras; cf. Lucr. 4, 1231; Verg. 7, 71 adolet altaria taedis.

causari h. 3, 59 valetudinem; an. 1, 47 hiemem aut negotia; 13, 44 adversam patris voluntatem; cf. Lucr. 1, 398; Hor. ep. 1, 14, 12.

dedignari an. 14, 46 Trebellium; cf. Ovid. Her. 16, 195; ib. 12, 83.—cum infinit. cf. 2, 34; 12, 37; cf. Ovid. am 3, 7, 73

densere an. 2, 14 ictus i. q. densos ictus inferre cf. Ovid. Met. 14, 369.

despectare an. 2, 43 liberos; hist. 2, 30 ne ut victi et ignavi despectarentur; cf. Verg. 7, 740; Ovid. Met. 4, 624.

diffamare an. 1, 72 viros, feminasque inlustres; 15, 49 Quintianus—carmine diffamatus; 14, 22 prava; cf. Ovid. Met. 4, 236.

durare hist. 4, 59 illi ad omne facinus durato; an 3, 15 mentem cf. Plaut. Pseud. 1, 3, 6; Lucr. 2, 444; Hor. car. 3, 24, 39.

fatigare hist. 1, 29 deos; 4, 35 exercitus nostros; 4, 42 delatores; alios locos vid. Gerber et Greef. l. l. pag. 451; cf. Lucr. 4, 1239; Verg. 7, 583; cf. Heraei not. ad. hist. 4, 35.

foedare Ger. 46 ora; hist. 1, 26 quam sc. rem. publ. 3, 84 domos arasque; 4, 37 merita; 4, 40 et 4, 58 (passive); An. 1, 72 vitam; 2, 33 viros; 4, 19 passive; 4, 3 seque ac maiores et posteros; 11, 6 principem scil. eloquentiam; 14, 14 plures; 15, 37 passive; ib. 32 feminarum senatorumque plures; 16, 11 vitam; cf. Plaut. Amph. 1, 1, 91; Verg. A. 2, 55; Ovid. Met. 8, 528.

firmare pro „confirmare“ vel „affirmare“ quod legitur solum in Hist. et Annal. vid. Gerber et Greef l. l. pg. 468.

gravare α) i. q. onero an. 1, 20 praefectum sarcinis; cf. Ovid. Her. 11, 38; β) i. q. augere an. 14, 12 invidiam matris cf. Hor. ep. 2, 1, 264.

gravari hist. 2, 20 uxorem eius Saluinam; an 3, 59 aspectum civium; 5, 8 spem ac metum cf. Hor. 4, 11, 27 et Heraei not. ad h. 2, 20, 5.

incendere peculiari modo cum accusat. rei an 1, 23 haec (verba); 2, 82 sermones.

infamare hist. 1, 64 eum criminationibus; 3, 62 Verg. nium; An. 15, 71 passive; cf. Ovid. Met. 14, 446; Prop. 3, 11, 28

inquietare hist. 3, 84 victoriam; cf. Heraei not. ad. h. 1.

insignire hist. 3, 78 finem eius; an. 16, 13 foedum annum cf. Agr. 41 annus funeribus et cladibus insigniretur; cf. Verg. 10, 385; Liv. 4, 29.

integrare h. 4, 81 elapsos in pravam artus; cf. Lucr. 2, 1146.

morari hist. 3, 78 victores; 4, 84 destinata; 5, 11 eum; cf. Plaut. aul. 4, 2, 5; Hor. ep. 1, 13, 17; cf. Caes. b. civ. 2, 26 morari ac sustinere impetum hostium. —

pacisci h. 3, 48 Aniceti exitium; 4, 60 praedam castrorum cf. Ovid. Met. 11, 204; ib. 7, 306; apud Ciceronem legitur cum obiecto „aliquid, rem“.

penetrare an. 1, 69 animum; 3, 4 Tiberium; Lucr. 5, 1260 eos.

propitiare Dial. 9. suum genium; an. 15, 44 Iuno propitiata; cf. Pacuv. ap. Non. p. 111, 20.

prosperare hist. 4, 53 coepta; an. 3, 56 consilia; cf. Hor. car. sec. 18.

quater hist. 1, 52 segne imperium; 2, 22 scuta; 4, 28 extrema Galliarum; An. 4, 28 vincla; 12, 51 uterum; cf. Verg. 9, 608; id 11, 656.

radere i. q. eradere an. 3, 17 nomen Pisonis; cf. Verg. G. 2, 358; Ovid. am. 1, 11, 22.

regnare Germ. 25 gentes quae regnantur; passive etiam Ger. 43; hist. 1, 16; an. 13, 54; cf. Verg. Aen. 3, 14; Hor. car. 2, 6, 11.

rimari hist. 4, 11 offensas; an. 2, 69 valetudinis adversa; 6, 3 (9) secreta; 14, 57 metus eius; proprie hist. 2, 29 humum pilis; cf. Verg. G. 3, 534; Cic. div. 1, 57, 130 **id**, quoque rimatur.

solari h. 2, 48 trepidum et maerentem; an. 1, 14 maestitiam; 2, 36 repulsam; ib. 86 posthabitam; 13, 19 Agrippinam; 16, 13 cladem Lugdunensem; cf. Verg. 12, 110.

solidare hist. 2, 19 solidati muri; an. 15, 43 aedificia saxo Gabino — solidarentur cf. Lucan. 8, 691.

silere Agr. 39. Agricola; cf. Hor. car. 1, 12, 21; paucis locis iam apud Ciceronem.

stagnare an. 1, 76 plana urbis; cf. Ovid. Met. 15, 269.

temerare hist. 3, 72 sedem Iovis; 4, 53 opus saxo aurove;
an. 1, 30 castra; ib. 53 Iuliam in matrimonio; cf. Verg. 6, 841.

temperare h. 1, 45 animum cf. Verg. 1, 57; paucis locis
iam apud Ciceronem.

vastare cum accusat. personae: Agr. 22 nationes; hist.
2, 87 cultores; cf. ib. 16 passive; An. 14, 23 quos (Mardos);
ib. 38 quod nationum ambiguum aut adversum fuerat; 15, 1
Adiabenos, conterminam nationem; cf. Liv. 23, 42, 5.

γ) Ad tertium genus referenda sunt haec verba affectuum:

pavere hist. 1, 29 casum; ib. 50 Othonis mores; ib. 72
mutationem; 3, 56 vulnus; 4, 58 aciem; An. 5, 4 incerta; 15,
11 eadem cf. Plaut. Cist. 2, 1, 59; Hor. car. 4, 5, 25; Liv.
23, 5, 8.

pavescere hist. 4, 7 iudicium; ib. 14 legionum nomina;
An. 1, 69 adolescentulum—exercitum; 14, 30 fanaticum agmen;
cf. Sil. 16, 127.

expavescere hist. 2, 76 speciem adulantis cf. Hor. car.
1, 37, 23.

ridere Ger. 19 vitia; cf. Ter. Adel. 4, 2, 9; Hor. 3, 16,
7; Cic. Att. 14, 14, 1.

flere an. 2, 71 Germanicum; 6, 16, (10) necem filii; cf.
Plaut. Capt. 1. 2, 36; Catull. 39, 5; Hor. car. 1, 5, 6. — Ver-
bum „deflere“ passive legitur an. 1, 58 quae defleri possunt.—
Verba: **angere** hist. 2, 24; 4, 68; **maerere** hist. 2, 45; **queri**
hist. 4, 9; **horrere** hist. 1, 50; 4, 62; **lamentari** An. 4, 62;
iam apud praestantissimos prosae orationis scriptores cum accu-
sativo iunguntur.

δ) Ad quartum genus pertinent verba cum prapositionibus
composita, quae cum propriam vim amittunt cum accusativo
iunguntur. Huc referenda sunt verba:

accedere α) proprie: hist. 2, 27 tentoria; 3, 23 quosque;
An. 2, 58 ripam Euphratis; 12, 33 si qua clementer accedi po-
terant; 14, 35 quamque nationem β) translate: 12, 31 societa-
tem nostram; cf. Heraei not. ad hist. 3, 24 et Verg. Aen. 1, 201.

adcurrere an. 15, 53 iacentem et impeditum cf. Draegeri
not. ad. h. l.

adpellere an. 2, 24 terram; cf. accusat. nom. urbium hist. 4, 84; an. 2, 54; ib. 79.

adpugnare an. 2, 81 classem; 4, 48 castra Romana; 15, 13 vallum legionum modo castellum; (vox Tacitea) cf. Draegeri not. ad. an. 2, 81.

adsidere an. 4, 58 moenia urbis; 6, 43 (49) castellum; cf. Draegeri not. ad an. 4. 58.

adsimulare i. q. falsam speciem praebere an. 4, 59 iudicis partes; cf. Draeger ad h. l.

adstrepere h. 4, 49 eadem; an. 2, 12 quae pauci incipiant, reliquos adstrepere; cf. Draegeri not. ad an. 2, 12.

adsultare an. 1, 51 latera et frontem; cf. Stat. Theb. 11, 243

advehi hist. 5, 16 quosque suorum; an. 2, 45 quosque; cum accusat. personae cf. Verg. 8, 136.

advolvere hist. 4, 81; an. I, 13; VI, 49 (55); XV, 71 genua alicuius advolvi cf. Sal. ap. Serv. Aen. 1, 311; Appul. Met. 6, 2 pedes eius advoluta; cum dativo cf. an. I, 23, 32 pedibus

aversari Dial. 20 iudex (dicentem); hist. 1, 1 ambitionem scriptoris; ib. 38 adoptionem; 3, 25 se ut parricidam; 4, 84 regem; An. 1, 28 deos; 6, 26 (32) sermonem; 14, 51 aspectum cf. Ovid. Pont. 2, 3, 5; id. fast. 1, 5; Liv. 8, 7; id. 3, 12.

effundere en. 1, 70 si effundendus spiritus sub oculis inimicorum foret; cf. Verg. Aen. 1, 98 animam.

egredi α) i. q. exire h. 3, 76 moenia; 5, 15 paludem; An. 1, 30 tentoria; 15, 45 cubiculum; hist. 4, 44 exilium β) i. q. transgredi cum accus. vid. Gerber et Greff l. l. pg. 340. Apud Caesarem cum accusat. duobus locis legitur; b. g. 1, 44; b. c. 3, 52; saepius apud posteriores rerum scriptores.

elabi i. q. effugere hist. 3, 59 custodias Vitellii; An. 1, 61 pugnam aut vincula; 4, 64 vim ignium; cf. Flor. 1, 10, 7

emetiri α) de spatio loci: hist. 3, 21 triginta millia passuum; 4, 48 tantum maris; 5, 3 continuum iter; An. 11, 32 spatium urbis; 15, 16 quadraginta milium spatium; cf. Verg. 5. 628; Liv. 38, 17; β) de spatio temporis hist. 1, 49 quinque principes; cf. Liv. 31, 24; Sil. 3, 397.

eniti α) i. q. escendere hist. 1, 23 Pyrenaeum et Alpes et immensa viarum spatia; an. 2, 20 aggerem cf. Col. 2, 2, 27; β) i. q. pario an. 2, 84 duos viriles sexus; 3, 33 sex partus; 14, 12 anguem; cf. Verg. Aen. 3, 391 Ovid. Met. 1, 670.

erumpere 12, 63 vis piscium Pontum erumpens; cf. Verg. Aen. 1, 580 erumpens nubem.

escendere an. 13, 5 suggestum imperatoris; 15, 59 rostra; cf. Sal. Iug. 97 equos. — Verbum simplex „scandere“ cum accusat. invenitur an. 14, 61 Capitolium; 14, 8, scaphas; cf. Hor. car. 3, 30, 8 dum Capitolium scandet cum tacita virgine pontifex.

evadere Agr. 33 et an. 1, 51 silvas; Agr. 44 tempus; hist. 5, 21 periculum; an. 3, 14 patrum sententias; 5, 10 angustias Isthmi; 6, 48 (54) iuventam; 12, 35 amnem; 14, 6 casum; ib. 10 discrimen et matris facinus; 16, 8 Neronem; cf. Lucil. ap. Non. p. 294, 7; Verg. Aen. 2, 730; Ovid. Met. 3, 19.

evincere vid. Gerber et Greef l. l. pg. 511; cf. Verg. Aen. 4, 474; Ovid. Met. 1, 685; Sil. 3, 581; et Draegeri not. ad an. 1, 57.

exire an. 6, 49 (55) lubricum iuventae; cf. Ter. Hec. 3, 3, 18; Ovid. Met. 10, 52; Lucr. 6, 1205; Verg. 5, 438.

destruere cum obiecto personae hist. 1, 6 senem; an. 2, 63 in destruendo eo scil. hoste; cf. Plin. pan. 83, 4 et Draegeri not. ad an. 2, 63.

incedere α) propr. an. 1, 61 maestos locos; 14, 15 scaenam; ib. 22 fontem aquae; β) translate i. q. invadere hist. 2, 2 illum cupido; 5, 23 Civilem cupido; An. 1, 16 legiones seditio; 3, 71 valetudo flaminem Dialem; cf. Liv. 22, 12; Curt. 4, 2, 16.

incidere hist. 3, 29 quos inciderat cf. Verg. 9, 721 bellator animos deus incidit; Nep. Att. 10, 4 periculum.

incurrere an. 1, 51 novissimos; 2, 17 latus; cf. Draegeri not. ad an. 1, 51.

incursare Agr. 36 transversos aut obvios; hist. 3, 28 aciem 4, 56 Marsacos; An. 2, 19. agmen; 11, 18 Germaniam; 13, 37 avia Armeniae; 14, 23 illum (Corbulonem); 15, 1 passive; cf. Plaut. Aul. 2, 5, 57; Liv. 5, 31.

indulgere an. 2, 38 largitionem; 1, 52 cuncta; 11, 20 insigne triumphi; cum accusat. rei cf. Liv. 40, 15.

inire, quod verbum cum accusat. iam apud Caes. b. c. 1, 5 et Cic. Rose. Am. 18, 52 legitur, vid. Gerber et Greef l. 1 pg. 627.

inludere i. q. ludendo vexare: an. 1, 71 Vari corpus; cf. Hor. sat. 2, 7, 108; Ter. Andr. 5, 1, 3.

inrampere peculiari modo i. q. interpellare an. 4, 67 quietem.

inrepere an. 4, 2 militares animos; cf. App. Met. 3, p. 139; 8, p. 206;

insidere (insideo) an. 4, 5 insideret urbem milēs; i. q. als Besatzung liegen; 12, 62 ea loca insidere i. q. incolere

insidere (insido) cf. Nipperdeyi not. ad. an. 12, 64 et Gerber et Greef l. 1. pg. 651.

insultare an. 4, 59 patientiam senis et segnitiam iuvenis; 11, 28 histrio cubiculum principis; cf. Lucil. ap. Non. p. 4, 262.

intendere peculiari modo i. q. übertreiben an 2, 57 vera 4, 11 omnia alia.

invadere α) i. q. incurrere β) i. q. per vim occupare vid. Gerber et Greef l. 1. pg. 679; cf. Verg. 2, 265; 3, 382; Sil. 2, 579.

involare hist 4, 33 castra; an. 1, 49 animos cupido; cf. Plaut. Amph. 1, 1, 89; Ovid. Met. 13, 561; Lucan. 6, 588.

intoirre hist. 2, 63; 3, 78; an. 2, 64 et 3, 47 urbem; an. 1, 13 Palatium; ib. 77 domos; 4, 16 theatrum; 4, 21 et 16, 22 curiam; 15, 64 stagnum calidae aquae; cf. etiam verb. „intrare“ an. 15, 7 Armeniam intrat; et Verg. 5, 57 portus intramus.

anteire hist. 1, 45 proximos; 1, 87 bonos et modestos; 2, 5 agmen; ib. 30 signa; ib. 76 Vitellium; 3, 38 eum; 4, 7 multos; ib. 13 ceteros; An. 3, 1 comitatum Agrippinae; ib. 47 ceteros; ib. 66 suas spes; 3, 30 multos triumphalium; ib. 75 Labeonem; 4, 40 patris amicitias; 5, 6 periculum; ib. 10 vera; seu falsa; 6, 29 (35) damnationem; 11, 7 nobilitate ceteros; 14, 11 omnium questus; 15, 28 remedia; 15, 50 quem; cf. Hor. car. 1, 35, 17; et Heraei not. ad h. 1, 87.

antecedere dial. 25 ceteros — disertos; Ger. 43 populos; (iam apud Ciceronem et Caesarem).

antecellere hist. 2, 3 peregrinam stirpem; an. 14, 55 nondum omnes fortuna antecellis cf. Val. Max. 3, 8, 1; Plin. 8, 44 (79), 174; apud Ciceronem passive cf. Her. 2, 30, 48.

praecellere an. 2, 43 Liviam uxorem Drusi; cf. Dig. 50, 2, 6; an. 12, 15 codicis scriptura „praecellebat“ cum dativo recte in „praesidebat“ emendata est; cf. Nipperdey ad h. l.; absolute legitur „praecellere“ an. 4, 3.

praecurrere dial. 20 dicentem; ib. 22 oratores; cf. Lucr. 1, 371; Hor. ep. 1, 10, 33; iam apud Ciceronem or. 52 176; off. 1, 29, 101.

praecolere an. 14, 22 nova et ancipitia i. q. voreilig huldigen *ἀπ. εἰσ.* cf. Draeger ad h. l.

praefestinare an. 5, 10 Thermaeum sinum i. q. vorbeieilen *ἀπ. εἰσ.*

praefluere an. 2, 62. Noricam provinciam; ib. 15, 15 castra cf. Hor. car. 4, 13, 26.

praegredi an. 14, 23 fines suos cf. Liv. 28, 1; absolute an. 11, 37.

praeire an. 2, 83 ludos circenses; 6, 21 (27) eum, cuius artem experiri statuisset; 15, 4 famam sui.

praeiacere 12, 36 campus qui castra praeiacet.

praelegere i. q. praeternavigare an. 2, 79 oram Lyciae ac Pamphylicae; 6, 1 (7) Campaniam;

praeminere an. 3, 56 cetera imperia; 12, 12 ceteros-peritia legum; ib. 33 ceteros imperatores; 15, 34 malos;

praesidere an. 3, 39 exercitum; 4, 5 Galliae litus-naves; ib. 72 litora Oceani; 12, 14 Medos; ib. 29 Panoniam; cf. Sall. frag. 2, 34; 2, 76 (Kritz); dativus legitur hist. 2, 3; an. 3, 64; 12, 15; ib. 60.

praesumere. Agr. 18 passive; hist. 1, 62 fortunam principatus; 3, 9 scil. probra et contumelias cf. Heraei not. ad h. l.; An. 1, 48 supplicium; 2, 73 passive; 3, 46 praes. spes; 11, 7 aeternitatem; 12, 41 fortunam; 14, 3 remedia; absol. 14, 64; cf. Verg. 11, 18 bellum; Ovid. a. a. 3, 75; Plin. 25, 5, (21).

praetemptare Agr. 20 aestuaria ac silvas; an. 1, 73 crimina cf. Ovid. Met. 14, 189

praetendere hist. 2, 85 causam partium; ib. 39 passive; 4, 13 amicitiam studiumque partium; an. 3, 59 fessam aetatem et actos labores; iam apud Cic. Vat. 6. 14; cf. Ovid. rem. am. 239; Liv. 39, 28; Flor. 3, 5; Plin. ep. 4, 16.

praetexere hist. 4, 73 speciosa nomina; iam apud Cic. Pis. 25, 56.

praevehi Agr. 28 absolute; hist. 2, 2 laeva maris; 4, 71 missilia hostium; 5, 16 scil. aciem legionum ib. 23 absolute; An. 2, 6 Germaniam; cf. Heraei not. ad hist. 4, 71.

praevenire hist. 2, 11 agmen legionum; 4, 59 mortem; An. 4, 72 infensos fuga; 6, 44 (50) astus-paenitentiam; 15, 69 conatus consulis; 16, 13 saevitiam principis; passive legitur hist. 1, 5 praeventa gratia; 1, 53 in sacramento — praeventus erat (exercitus); an. 2, 79 a legato praeveniretur; 14, 7 praeveniretur Agrippina; cf. Liv. 8, 16; 24, 35. Ovid. trist. 5, 4, 31. —

Apud quae verba praestantissimi prosae orationis scriptores aut dativum aut accusativum cum praepositione aut ablativum usurpaverunt; Tacitus vero mutata propria eorundem verborum vi poetarum more accusativum praetulit. De qua re cf. Reisig. §. 388. pg. 696 et Draeger, Hist. Synt. pag. 348 —

Antequam institutam rem de peculiari accusativorum usu Taciteo confecero et absolvero, pauca exempla, ubi verbis duplicia obiecta adduntur, afferam. Quae quaestio, cum duo obiecta, quae ab uno verbo pendent, non eiusdem generis sint, atque uni ex illis, de quibus supra disputavimus accusativorum generibus adsignari nequeant, separatim tractanda est. —

In usurpandis duplicibus obiectis Tacitus in universum optimorum prosae orationis scriptorum vestigia pressit; poetarum vero more verbum „edocere“ cum duplici accusativo coniunxit: Agr. 26 iter hostium ab exploratoribus edoctus; hist. 2, 90 solitas adulationes edoctum volgus; an. 4, 50 vim atque clementiam Romanam edoctus; 12, 44 Radamistus — patrias artes; 13, 37 Graptus — domum principum.

Similia exempla inveniuntur apud Hor. car. 3, 6, 21; ib. 3, 8, 5; Liv. 6, 32; id. 25, 37; cf. Sall. Cat. 45

Qui accusativi, quoniam in passiva forma accusativus in nominativum non mutatur, pro obiectis spatii idealis accipiendi sunt. —

De Tacitei sermonis proprietatibus in praesens haec dicta sunt. Cuius quaestionis partem alteram proximo anno tandem aliquando meliore fortasse loci literarumque condicione publici iuris faciam. —

Scripsi Calendis Februariis MDCCCXC.

Andreas Czyczkiewicz

PROFESSOR G. R. GYMNASII BRODYENSIS
(IN GALICIA)

EMENDANDA.

pag. 16. l. 14. pro „gen. vel plur.“	legas genet. sing.
pag. 18. l. 3. pro „portineat“	„ „pertineat
pag. 27. l. 24. pro „Huc“	„ „Hoc“
pag. 28. l. 8. pro „Paucissimus“	„ „Paucissimis“
pag. 28. l. 13. pro „3“	„ „11, 3“.
pag. 29. l. 19. pro „ib. 16“	„ „ib. 29“
pag. 29. l. 34. pro „15, 71“	„ „15, 61“
pag. 31. l. 10. verba „ib. 52 — viguit;“ delenda sunt.	

Alia menda, quae incuria typographiae profecta sunt, ipse facile intellegas.

B R O D Y.

Typis et sumptibus Felicis West.

MDCCCXC,

